محسن

د قرآني زده کړې او پوهنې لړۍ

۱۱۳

محسن تفسیر

له قرآنه یو څرک

Ketabton.com

۱۱۳ ـ د «فلق» سورة

ژباړه او څېړنه :

احمد حسین «عنایت»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فلق سورة تشریح
ژباړه او څېړنه:
احمد حسین عنایت

بسم الله الرحمن الرحیم
د لوراند او لورین الله په نامه

سورةالفلق

د فلق سورة (۱۱۳)

سریزه: د «فلق» سورت مکي دی چې (۵) آیتونه یوه رکوع لري، په تلاوت کې (۱۱۳) په نزول کې (۲۰) سورة دی د «الفیل» له سورة څخه وروسته نازل شوی دی. ددې سورة نوم الفلق [چاودېدل، څیرې کېدل، ټوکېدل، برسېره کېدل، پنځېدل، لمرخرک] ، د هغه له لومړي آیة څخه اخېستل شوی دی.

د دې سورت د نزول د زمانې او ځای په اړه هم لکه ځنګه چې مو مخکې د نورو سورتونو په ترخ کې ورته نغوته کړې، د نورو ډېریو سورتونو په څېر ددې سورة د نزول په اړه د مفسرینو تر منځ اختلاف دی چې ځینې دا سورت مکي ګڼي او ځینې یې مدني ګڼي. او دا اختلاف د هاغو روایتونو پر بنا دی چې ددې سورت د نزول د سبب په اړه نقل شوي دي چې روایتونه یې په مختلفو تفسیرونو کې راغلي دي چون واضح او ثابت نه دي بیا ذکرول یې اړین نه دي، خو د یوې خبرې یادونه اړینه بولم هغه دا چې ددې سورت د تلاوت د ضرورت په نظر کې نیولو سره د حضرت رسول اکرم(ص) له لور په مختلفو وختونو او موقعیتونو کې مختلفو خلکو ته د خیزونو له شره د پالونکي ښتن درشل ته د پناه وړلو تلقین شوی دی او په مختلفو مهالونو او مقامونو کې یې بار بار دا سورة د وخت له تقاضا سره سم تلاوت کړی دی نو هر چا چې هره واقعه نقل کړې دا سورت یې د هماغې زمانې له واقعې او مکان سره سم نازل شوی ګڼلی دی. خو سمه او جوته خبره داده چې دا سورة لکه ځنګه چې په پیل کې وویل شول مکي دی او له دې سره سره د سورة په مضمون کې له غور کولو سره هم دا محسوسېږي چې دا سورت د مکې د ابتدايي دور له نازل شوو سورتونو څخه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخکيني سورة سره اړيکه او د سورة د منځپانګې چورليځ:

د شرک ککړو عقيدو او افکارو په مقابل کې د پيغمبر او مسلمانانو لـه صريـح، ځرګند او قاطع اعلام وروسته، چې د اخلاص په سورة کې يې فرمان ورکـړل شوی دی (قل هو الله احد ...)، په دې سورة کې چې د مشــرکينو د شرونـو، صدمو او زيانونو پر وړاندې ډال ګڼل کېږي، د تيارو د پردو څيـري کـوونکي پالونکي څښتن ته د پناه وړلو لار [استعاذه] څرګندوي [قل اعوذ برب الفلق]، د هاغو څيزونو له شره چې خلق کړي او پنځولي يې دي، همدا راز د جهـل، ځور او جمود د تياره شپې له شره هغه مهال چې مسلطه او تيـکاو شي، او د حاسدانو له شره هاغـه مهـال چې حسـادت يـې وپـارېږي. پـه دې ترتيـب د اخـلاص سـورة پسـې ددې سـورة ځـای نيـول د توحيـدي «منطـق» او «تـز» [مبحث او د بحث وړانديز] د وړانـدې کولـو او د هغـه د تضـمين د لارې تـر منځ يو ظريف پيوند څرګندوي.

هغه خـدای چـې «رب الفلـق» دی او د پديـدو او ښـکارندو د ودې او کـمال تدبير کـوونکی او د مخلوقـاتو تربيـت کـوونکی او روزونکـی سرور دی، لکـه څنګه چې د رڼا او نور له نيزې سره د شپې پرده څيرې کـوي او د سـپېدو لـه فلق او فجر سره [، د سپيدو له چاودېدو سره]، روښنايي او د ورځـې تودوخـه پر مخلوقاتو خپروي، بـاطلې او د شر تيـاره پـردې د خيـر او حقوالـو وګـړو د عمل او ايمان له نور سره څيرې او لېرې کوي او صبح صادق [ړښتينی ګهـيځ او رڼا] په ټولنو کې رامنځته کوي، پر دې بنا سره له دې چې د اخلاص سـورة د تلاوت پر مهال د بعثت په لومړيو کلونو کې د ابوسفيانانو شوم سـيوری لکـه د «غاسق اذا وقب» په څېر پـر ټولـو ځـايونو خپـور وو او د سِـحر او جـادو او طلسم پر بنسټ بنا شوی فرهنګ او تبليغات حاکم ول، لکه د ړنـدې غـوټې پـه څېر د خلکو د عقيدو او فکرونـو پـر پښـو او لاسـونو تـړل شـوې وه [وَمِـنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ] او همدا راز قومي او د کورنيو تنګ نظريـو او حسـادتونو، مؤمنو وګړو ته ډګر نه ورکوه [وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ]، له دې حـال سره سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيغمبر او مؤمنينو دنده درلوده په هاغو د شر او پسات په چاپيريال او شرايطو کې، د هيلو او اميد سترګې د «رب الفلق» عنايت او د درې ګونو پنډو پردو څيرې کېدو ته ولري او د ګهيځ او صبح صادق راختنې او طلوع ته انتظار وکاږي، او همدا لامل دی چې د فلق سورة د اخلاص سورة پسې راغلی دی.

د مخکيني سورة په شرحه کې وويل شول چې د شرک او توحيد تر منځ بريد د انسانانو په عالم کې د الله تعالی د «ربوبيت» عملي تلقي کول او منل دي. لکه څنګه چې په مخکيني سورت کې د توحيد بنسټيز اصول څرګند او واضح شوي دي، په دې سورت کې په ايماني مجتمع کې د هغه د تحقق لار، «رب» ته د پناه وړلو له لارې څرګندوي. مشرکينو پر «الله» له ايمان درلودلو سره سره د هغه ربوبيت په «ارباب متفرقون» کې لټوه او نفع او ضرر يې د برلاسو واکمنانو په لاسونو کې ليدل. نو دې توحيدي نهضت ته ايمان راوړونکو چې د «قل هو الله احد» غږ پورته کړی دی، که غواړي په دې مسير او لارليکه کې خالصانه پل کېږدي، بايد «رب» ته پناه وړونکي شي او د هغه د تدبير، روزنې، پالنې او تربيت مهربان لاس تل او پرله پسې پر خپل سر ووينې.

سربېره پر دې دا سورت د «تبت» له سورة سره هم په يو ظريف ډول اړيکه لري. [د تبت سورة چې له اخلاص سورة څخه مخکې ځای پر ځای دی] که د فلق په سورة کې يې له شرونو څخه د ژغورنې او نجات لار ښوولې، د «تبت» په سورة کې يې د هغه ټاکلی او مشخص مصداق او څرک، په ابی لهب او د هغه په مېرمن کې پر ګوته کړی. د پيغمبر له مخالفينو او مشرکو او معاندو اشخاصو له منځه داسې نه برېښې چې بل څوک، د ابولهب په څېر دا ډول د هاغه عصر په جاهلانه تعصباتو او بندونو او پنډو او تورو پردو کې اسير او محکوم وي، [غاسق اذا وقب] ښځه يې هم چې د جګړې د اور بلوونکې او په دې توطئو کې د هغه هڅوونکې وه، د «نفاثات فی العقد» مصداق ګڼل کېده، چې د مؤنثې صيغې [نفاثات] په توګه کارول شوې ده. [د ابومسلم په وينا: «النفاسات هاغه ښځې دي چې د نارينه رايه ځانته جلبوي او هغوی له خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقصد او ارادې اړوي، ځکه له عزم او رأی څخه په عقد تعبير کېږي ...».
ځينو له مفسرينو نفاسات د ښځو په جادو گرۍ تعبير کړی دی په داسې حال کې چې په هاغه دوران کې داسې برېښي چې له ښځو څخه زيات، نارينه په دې کار کې بوخت ول.].

د ابی لهب د حسادت په اړه هم همدومره بسنه کوي چې يادونه وکړو، هغه سره له دې چې د پيغمبر تره او د هغه د زومانو پلار وو، له هاغه حضرت سره يې د هغه د ټولو دښمنانو په نسبت زياته دښمني کوله. [و حاسد اذا حسد] که د پيغمبر نور مخالفين، چې ډيری يې له بنی اميه څخه ول او له بنی هاشم سره پردي ول، له هغه سره د رقابت او دښمنۍ له لامله نښتل، خو [«ابی لهب»] د «حسادت» له لامله ستغې سپورې، ښکنځلې او زورلې کولې.

د سورت متن او د لُغتونو ترجمه:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿۱﴾ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿۲﴾ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿۳﴾ وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿۴﴾ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿۵﴾		أَعُوذُ = پناه وړم، پناه غواړم ـ عوذ = له شره پناه اخېستنه، د پناه ورکوونکي په حريم کې ننوتل ـ الْفَلَقِ = چاودېدل، ټوکېدل، برسېره کېدل، پنځېدل، لمرخرک گهيځ، سپېدې، د تياره څيرول، هاغه حق چې څرگند شو ـ خَلَقَ = پيدا کړي، پنځولي ـ غَاسِقٍ = ډېره تياره شپه، يرغل کوونکی، تور مار ـ وَقَبَ = تياره خپره شوه، توره تياره چې هر څه ونغاړي، شپه چې تروالی يې پيړ شي، چې تکه توره تياره شي، لمر پريوت، يو څيز داخل او پټ شو، الوقب = په ډبره کې جغوړی ـ النَّفَّاثَاتِ [د نفاثه جمع] = پوکې کوونکي، پُوکونکي، جادوگرې ښځې، کوډگرې ښځې ـ الْعُقَدِ = د عقده جمع، گنډې، غوټې، معامله، تړون، عزم ـ حَاسِدٍ = حسد کوونکي، کينه کښ، رخه گر ـ حَسَدَ = حسودي وکړې، خپل حسد ښکاره کړي، کينه وکړي ـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿۱﴾

ووايه: [زه د مشرکينو پر خلاف] د سباوون[(۱)] [سپېدې چاودنې] [= هغه چې خپره شوي تياره يې څيرې کړې] پالونکي څښتن ته پناه وړم،[(۲)]

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿۲﴾

د هر هاغه څه له شره چې پنځولي(۳) يې دي.

وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿۳﴾

او لـه هرې تکې تورې پنډې تياره(۴) [= ظلمت، ظلم او ځور او جهل او ...] له شره چې خپره شي(۵) [= بر لاسي شي].

وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿۴﴾

او په غوټو(۶) [= پيوندونو او تړونونو] کې د کوډو پُوکي کوونکو(۷) [= فرېبګرو او تګمارو] له شره [چې هر هوډ سستوي].

وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿۵﴾

او د هر کينه کښ [او رخه ګر] لـه شره، کله چې هغه کينه وکړي(۸) [= چې د کينې غوټه يې پرانېستل شي].

قُل	أَعُوذُ	بِرَبِّ	الْفَلَقِ	مِن	شَرِّ	مَا خَلَقَ
ووايه	زه پناه وړم	پالونکي څښتن ته	د سباوون	له	شره	د هاغه څه چې هغه پنځولي

وَمِن	شَرِّ	غَاسِقٍ	إِذَا	وَقَبَ	وَمِن	شَرِّ	النَّفَّاثَاتِ
او له	شره	د پنډې تياره	کله چې	خپره شي	او له	شره	د کوډګرو پوکي کوونکو

فِي	الْعُقَدِ	وَ	مِن	شَرِّ	حَاسِدٍ	إِذَا	حَسَدَ
په ......کې	غوټو	او	له	شره	د کينه کښو	کله چې	هغوی کينه وکړي

د سورت د مفرداتو لنډه تشريح:

۱ ـ دا فرمان چې: ووايه پناه وړم د فلق ربّ ته، د هاغو خلکو په مقابل کې د ځرګند فکري او عملي دريځ اعلامول دي چې شرک وهلي او په خرافاتو ککړ دي او د پېښو، ناروغيو او د ژوند د ناسميو پر وړاندې بُتانو، کاهنانو، ساحرانو، کوډګرو، طلسم او جادو او د ثروت او قدرت اربابانو ته پناه وړي، او که له دې پرته وای، څه اړتيا وه چې پالونکي څښتن ته اړيکه او استعاذه په ځرګنده توګه اعلام شي؟ [د الله پر ځای] د رب نوم ته پناه وړل هم د پالونکي څښتن، د روزونکې، پالونکي، مديريت او د کارسازۍ نقش ته نغوته لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـ خدای تعالی البته شر نه پنځوي، خو د چارو د نسبي والي له لامله، کوم ځيز چې په اصل کې خير دی، کيدی شي د شرّ موجب هم وګرځي؛ لکه ليوه د پسه لپاره؛ اور د درمند لپاره. دنيا د تضاد او تزاحم ځای دی او د بقاء او روزی د لټې د هځو په پايله کې رشد او کمال حاصليږي. د داړونکو لپاره منګولي او غاښونه د هغوی د ژوند ضرورت دی او هم د هغوی د ښکار لپاره په ورته توګه اړين دي! چې د بقاء په کړلېچونو کې چُست او چالاک شي.

په دې حقيقت له پوهېدو سره چې د پالونکي ځښتن له ارادې او د چارو له عالمه کوم شرّ نه پورته کېږي، او کوم شرونه چې په عالم کې واقع کېږي پخپله د انسانانو له کړونو او د موجوداتو له غريزو او د طبيعت له فعل او انفعالاتو څخه راولاړېږي، انسان ته داسې يو ليد ورکوي چې نه نهيلی او ناشکری شي، او نه د جهان د تحولاتو لپاره د دوه ګوني منشأ په توګه قايل شي. په دې صورت کې هغه د خسرو هر کار شيرين ګڼي. [دمثنوی لومړی دفتر له ۵۸۲، ۱۷۸۹، ۱۸۹۰ او ۱۸۵۰ بيتونو څخه وروسته]:

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جِدّ	بوالعجب من عاشق اين هر دو ضد
ناخوش او خوش بُوَد در جان من	جان فدای يار دل رنجان من
عاشقم بر رنج خويش و درد خويش	بهر خوشنودی شاه فرد خويش
آن که او بسته غم و خنده بُوَد	او بدين دو عاريت زنده بُوَد
باغ سبز عشق کاو بی منتهاست	جز غم و شادی در او بس ميوه هاست
عاشقی زين هر دو حالت برتر است	بی بهار و بی خزان سبز و تر است

۳ ـ ظلم [ستم] او ظلمت [تياره] له يوې ريښې دي؛ د استعارې په مقام کې هم، دا د شپې اصطلاح د استبدادي نظامونو د ظلم او ستم د بيان لپاره، چرته چې ناشوني وي د هغه په اړه په صراحت خبره وشي، په سياسي ادبياتو کې ډېره زياته کارول کېږي:

په دې ځمکه هره شپه له دې آسمانه، يو يو ستوری وژل کېږي.
او د ستورو دا باران له دې آسمانه، له ځنډ پرته را اورېږي.

د «غَاسِق» فاعل اسم، نکره ذکر کېدل، د نامحسوسو او غير مادّي مفهومونو په انتقال کې، د ژوندانه د روزمره چارو لپاره د ابداع شوو کليمو او ژبې د ظرف د تنګوالي او له محدودو او ټاکلو معينو مصاديقو څخه د هغه د عاموالي او پراختروالي نښه ده. د «غاسق» مشتقونه د «غَسَقَ» له ريښې درې ځلې په قرآن کې راغلي دي چې د هغوی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظر کې نېولو سره کولی شو کولی شو غوره او ښ شپږه نتيجه واخلو. لومړی ځای د ورځې د رڼا لوړتيا [خاښت]، د شپې د تياره د لوړتيا [د ء شاء د نمونځ د مهال] پر وړاندې راغلی دی: ـ «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ....» [اسراء ۷۸ (۱۷:۷۸)]

دوه نور موردونه د هاغو سوځوونکو، تينګو او ناولو اوبو په اړه دي چې دوزخ وال يې څښي. په دې مورد کې هم د ټينګوالي، نغښتوالي، تياره او تتوالي مفهوم پکې څرګند دی: «لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا». [نبأ۲۴ (۷۸:۲۴)] او هم «هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ» [ص ۵۷ (۳۸:۵۷)]. خپره تياره يو انځور دی د راز راز مجازي او تکو تورو ظلماتي تيارو څخه لکه: شرک، کفر، جهل، ځور، خشم، حرص او طمع او د نفس هوا او نورې غوښتنې چې پيغمبرانو دنده درلوده خلک الهي هدايت ته د رڼا او نور پر لور رهبري کړي [بقره ۲۵۷ (۲:۲۵۷)، مائده۱٦(٥:١٦)، ابراهيم۱(۱۴:۱) او ۵(۱۴:۵)، احزاب۳۳(۳۳:۳۳)، حديد۹(۵۷:۹)، طلاق۱۱(٦٥:١١)].

۵ ـ د «إِذَا وَقَبَ» وصف د تياره داخلېدل او برلاسی دی او د نور د هرې دريځې بندېدل دي. «وقوب» په لغت کې د ننوتو معنا لري؛ په تيره کې سوړې ته هم چې اوبه پکې ننوزي «وقبه» ويل کېږي. دا ددې کليمې اصلي معنا ده، خو په مجازي حالتونو کې، د انسان پر عقل او ايمان د هغه د نفساني تيارو برلاسی، يا پر ټولنه د ظلم او ځور او جهل تسلط د «غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» له مصاديقو ګڼل کېږي.

٦ ـ له غوټو [عُقَد] څخه مطلب ظاهراً هماغه د ستونزو، م شکلاتو او اختلافونو غوټه ده چې د ښځې او مېړه يا خلکو تر منځ له يو بل سره مخې ته راځي او ځنې کسان د هغوی د پرانېستلو او په ټولنه کې د سولې او پخلاينې د رامنځته کولو پر ځای د هغوی اور ته په پُوکي ورکولو او تازه کولو هغه «شعله ور» کوي او د غوټو د ړندولو په توسه دښمنی لا ژوروي.

۷ ـ ويل کيږي چې د نفاسات مؤنث ذکرېدل د کوډګرو ښځو د حضور او د هاغې واقعيت له لامله دی چې د جاهليت وګړو د ښځې مېړه په اختلاف يا بد خوندو پېښو کې ټوټکو، طاس، طلسم او روحي تلقيناتو ته پناه وړله، په دې بنه کې د «عُقَد» معنا د روزګار غوټې او بنديزونه ګڼل کېږي؛ خو اوس هم زموږ په روزګار کې ساده لوحي خلک د خپل ژوند د ناسميو د غوټو خلاصولو لپاره، د کار او زحمت او هڅو او پر رب

(c) ketabton.com: The Digital Library

الفلق خدای د توکل پر ځای، د جمکران په څاه کې په عريضو اچولو، د «اعتصام بحبل الله» پر ځای، پر ضريح او قبر د قفلونه تړلو، د خدای تعالی د اولياء د الګو نيولو او د هغوی د توحيد څخه د پليونۍ پر ځای، له طلا او نقرې او هنداړو او مرمرو له ډېرو سره د هغوی د قبرونو په سينګارولو او له خپله ځانه بې‌لو موهوماتو ته ترغيب کوي؟ او د پير او مير په لمنو پورې ځانونه نښلوي او دم او تعويذ او توټکې ترې اخلي. همدوی زموږ په روزګار کې « نَفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ » دي.

خو که عُقَد، ايماني او عقيدتي غوټې وګڼو، د ځينو ښځو نقش ته يا د هغوی د جاذبې لېوالتيا ته، د جدي هوډ او تصميمونو او ارادو په سستېدو کې، يوه لطيفه استعاره ای تشبيه ده. په قرآن کې يې هم د ابی لهب د مېرمنې له اور راوړنې څخه په هاغه فتنه کې چې رامنځته کړې يې وه، يادونه کړې ده [د تبّت سورة]. په هر حال کې دا م شابه تعبير هر ډول شبهه انګيز تبليغ او تلقين نغاړي. عزم او اراده او قصد او همتونه د داسې لاملونو په توسه سستېږي چې د ورځې د تصميمونو په هېرولو کې د شپې له نقش سره د تشبيه وړ وي. دا پخه خبره د خبرو د استاد، حضرت علي(ع) ده: «عزيمه او وليمه [جدّي کار او د تورې ليکې والا آس خرونه] له يو بل سره نه يو ځای کېږي او ډېر داسې چې نوْم [خوب] د يوْم عزم له زړه وباسي او تياره چې د همّت وېښتيا محو کوي» [۲۴۱ خطبه]

د فلق سورة د ټولو [۱ ـ ۵] آيتونو بشپړه تشريح:

د قرآن د پای سورتونه لکه څنګه چې مخکې مو ورته اشاره کړې له «قل» سره پيل کېږي. موږ پوهېږو، په قرآن کې پنځه سورتونه داسې دي چې د «قل» له کليمې يا فعل سره پيل کېږي. د پای «څلورقل» سورتونه او د «جن» سورة. دا سورة [الفلق] هم ددې ډلې د نورو په څېر د «قُل» له فرمان سره پيل کېږي: قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ.

د قُل امر، په دې سورة او ورپسې سورة کې – لکه د «الکافرون» او «اخلاص» په سورتونو کې او د «قُل» د نورو امرونو په څېر چې په قرآن کې ډېر زيات راغلي؛ هغه فرمانونه دي چې د خدای تعالی له لوري پيغمبر ته د نبوت د مقام په عنوان چې بايد نورو ته اعلام شي ورکړل شوي، او نور بايد د فرمان د مضمون په اړه پوه شي او له پوهېدو سره سم له هغه پيروي او پليوني وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فرمان چې: ووايه پناه وړم د فلق ربّ ته، د هاغو خلکو په مقابل کې د ځرګند فکري او عملي دريځ اعلامول دي چې شرک وهلي او په خرافاتو ککړ دي او د پېښو، ناروغيو او د ژوند د ناسميو پر وړاندې بُتانو، کاهنانو، ساحرانو، کوډګرو، طلسم او جادو او د ثروت او قدرت اربابانو ته پناه وړي، او که له دې پرته وای، څه اړتيا وه چې پالونکي ښبتن ته اړيکه او استعاذه په ځرګنده توګه اعلام شي؟ [د الله پر ځای] د رب نوم ته پناه وړل هم د پالونکي ښبتن، د روزونکې، پالونکي، مديريت او د کارسازۍ نقش ته نغوته لري.

د نبوت له مقام او د قرآن له ابدي فرمانونو سره مناسب نه دي چې ووېل شي دا اوامر دي د پيغمبر اکرم(ص) د خصوصي ژوند په اړه وي يا دا چې د ذکر او وِرد تش کوم دستور دې وي چې يوازې په ژبه ذکر شي. دا چې وايي: «قُل» ووايه؛ په واقعيت کې ځانته او نورو ته يو ډول تلقين دی دا د «قُل» فرمان، په قرآن کې ۲۳۲ ځلې تکرار شوی دی. او دا پخپله ددې دليل دی چې قرآن د پيغمبر(ص) کلام نه، بلکې د خدای تعالی کلام دی.

ځکه که د پيغمبر خبره او وينا وای، يا يوازې پيغمبر ته وينا وای، پخپله يې خپل ځان ته نه ويلې؛ ووايه، که څوک له تاسو وغواړي چې يو مطلب پلانکي سړي ته ووایاست، آيا تاسو کله چې غواړئ هغه ته ووایاست لومړی خپل ځان ته واياست «ووايه»؟ تاسو خو د «ووايه» فرمان او خطاب، نور د لفظ په توګه نه لېږدوئ، بلکې عملاً يې سر ته رسوئ. د قرآن آيتونه د الهي کلام په توګه، د حضرت رسول اکرم(ص) دنده وه لکه څنګه چې ورته نازل شوي د امانت په توګه خلکو ته ولېږدوي، نو ځکه حضرت رسول ته چې د «قُل» په بڼه کوم امر شوی دی د «قُل» لفظ هم له آيتونو سره سم لېږدوي، او له دې جوتېږي چې قرآن الهي کلام دی.

پالونکي ښبتن [رب] ته پناه وړل

د قرآن د پای دوه سورتونه پيغمبر اکرم(ص) ته د: «قُلْ اعُوذُ بِربِّ...» له فرمان سره پيل کېږي. د داسې کلام ويل نه يوازې د يو شخص خپل نفس ته تلقين

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، بلکې د مشرکينو پر وړاندې د خبر اعلام او د يو خرګند دريځ نيول دي، چه مشرکينو د مصيبت او تنګلاسۍ پر مهال «جن» ته پناه وړله او ناپېدا او نامعلوم ځواکونه يې د شرونو دفع کوونکي انګېرل.

«وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا.» [جن٦(٧٢:٦)] «او [دا چې] له انس [= پېژندل شوو] ځينو وګړو له جن [= پرديو يا موهوم او خيالي موجوداتو] ځينو وګړو ته پناه وروړله نو [دې توهماتو] يې [په جهل او خرافاتو کې] د هغوی سرغاړي ورزېاتوله.»

د «عوذ» معنا د چا په حريم کې ننوتل، او استعاذه د پناهندګۍ غوښتنه او د اعُوذُ ويل، د هغې خبر او اعلام دی.

«أَعُوذُ»: پناه وړم. متوسّل کېږم. نو «اعوذُ» له شر او زيانه د پناه اخېستلو اعلامول دي چې د هر انسان د اعتقاد او نړۍ‌ليد پر بنسټ توپيري او مختلف اېښودنځايونه او پناه ځايونه مومي، مشرکانو سره له دې چې پر الله ايمان درلود، د انسانانو د عالم په نسبت يې د هغه ربوبيت، پرښتو، [پيريانو او ناپېژندل شوو ځواکونو] ته سپارل شوی انګېره، په ستونزو او مصيبتونو کې به يې هغوی ته پناه وړله او عملاً هغوی يې خپل «رب» [ارباب] انګېرل، خو په دې سورة کې پيغمبر ته فرمان ورکول کېږي؛ ددې لپاره چې له ستونزو او نارسيو څخه د ژغورنې او نجات رڼا او نور ته ورسېږي؛ بايد «رَبُّ الفلق» ته پناهنده شي چې د ټولو پديدو او ښکارندو پالونکی څښتن او د هرې تياره کوونکې پردې او پوښ خيرې کوونکی او لېرې کوونکی دی. داسې پردی، پوښونه او خنډونه چې د پديدو او ښکارندو له ښکاره کېدو، څرګندېدو، لوړېدو او ودې او کمال څخه مخنيوی کوي.

په قرآنکريم کې يې ۷ ځلې د انسان له پناه وړلو څخه د «رب» نيک نوم ته له توسل سره، ۷ ځلې د «الله» جلاله نوم ته له توسل سره او يو ځل يې د «رحمن» نيک نوم ته له توسل سره يادونه کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رب له نوم سره ۷ ځلې توسل له لاندينيو آيتونو څخه عبارت دي:

۱ - «قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ...» [هـود۴۷(۱۱:۴۷)] «[نوح] وويل: پالونکی څښتنه؛ تا ته پناه دروړم، له دې چې، [يو ځل بيا] له تا د هاغه څيز غوښتنه وکړم چې پرې نه پوهېږم...»

۲ - «وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ.» [مؤمنون۹۷(۲۳:۹۷)]. «او [پر تعصب او خشم او خشونت د برلاسي لپاره] ووايه: پالونکی څښتنه؛ زه د شيطانانو [= شيطان صفت وګړي يا شيطاني خيالونه] له عيب پلټنې او نفرت اچونې څخه تاته پناه دروړم».

۳ - «وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ» [مؤمنون۹۸(۲۳:۹۸)]. «او تاته پناه دروړم، پالونکی څښتنه؛ له دې چې [شيطاني فکرونه يا وګړي] پر ما حضور ومومي [= دهغوی له پارونې او وسوسو سره مخامخ شم]».

۴ - «وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ» [غافر۲۷(۴۰:۲۷)]. «او موسی [ددې ګواښنې په ځواب کې] وويل: په جوته توګه زه د هر هغه متکبر له شره چې د حساب پر ورځ ايمان نلري، خپل پالونکي څښتن ته او ستاسو پالونکي څښتن ته [چې باور پرې نلرئ]، پناه وړم».

۵ - «وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ» [دخان۲۰(۴۴:۲۰)]. «او [هغه ته چې] زما پالونکی څښتن او ستاسو پالونکی څښتن دی پناه وروړم، که تاسو غوښتي وي ما [له خشونت سره] وشړئ».

۶ - «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ». [فلق۱(۱۱۳:۱)]. «ووايه: [زه د مشرکينو پر خلاف] د سباوون پالونکي څښتن ته پناه وړم. [= هغه چې خپره شوې تياره يې څيرې کړې]».

۷ - «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ» [ناس۱(۱۱۴:۱)]. «ووايه: د خلکو ربّ [پالونکي څښتن] ته پناه وړم [= د هغوی حقيقي ارباب او د اختيار خاوند]».

او ۷ ځلې د «الله» له نوم سره د توسل آيتونه عبارت دي له:

۱ - «...قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ» [بقره۶۷(۲:۶۷)]. «...[موسی] وويل: زه الله ته پناه وړم له دې چې له جاهلانو اوسم!».

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - «وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ.» [اعراف۲۰۰(۷:۲۰۰)]. «او هر مهال چې [له جاهلانو سره په مقابله کې] شيطاني لمسونه [د ورته مقابلې په توګه] پر تا غلبه وکړي، نو الله ته پناه يوسه چې بېشکه هغه پوه اورېدونکی دی».

۳ - «... قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ ...» [يوسف۲۳(۱۲:۲۳)]. «...[يوسف ورته] ووېل : پناه پر الله! په حقيقت کې هغه [= ستا مېړه] خو زما ارباب دی او زما مقام او موقعيت يې ډېر ښه ساتلی دی...»

۴ - «قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ إِنَّا إِذًا لَظَالِمُونَ» [يوسف۷۹(۱۲:۷۹)]. «[يوسف] ووېل : الله ته پناه [وړم] ،که له هغه پرته بل څوک، چې خپل توکی [زرّين کټورى] مو ورسره موندلی، ونيسو؛ نو په دې صورت کې به هرومرو له ظالمانو يو».

۵ - «فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» [نحل ۹۸(۱٦:۹۸)]. «نو هر مهال چې قرآن ولولې، [د حق له رحمته] له رټل شوي شيطان [د وسوسو له شرّ] څخه الله ته پناه يوسه».

٦ - «... فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ» [غافر٥٦(۴۰:٥٦)]. «...نو [د هغوی له شرّه] الله ته پناه يوسه چې هغه ښه اورېدونکی، ښه ليدونکی دی».

۷ - «وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» [فصلت۳٦(۴۱:۳٦)]. «او هر مهال چې د شيطان له لورې کومې لمسونې پر تا غلبه وکړه، نو الله ته پناه يوسه چې بېشکه هغه پوه اورېدونکی دی[تا به پر نفس په برلاسی کې ټيکاو کړي]».

او يو ځل د رحمان له نوم سره توسل د مريم سورة ۱۸ آية کې دی.

« قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا» [مريم۱۸(۱۹:۱۸)]. مريم ووېل: زه له تا رحمان [خدای] ته پناه وړم، که پرهېزګار يې [له ما لېرې شه].

چې په دې آيتونو کې ډېری يې د شيطان له شره او د هغه له وسوسو پناه وړل دي [آل عمران۳٦(۳:۳٦)]، [اعراف۲۰۰(۷:۲۰۰)]، [نحل۹۸(۱٦:۹۸)]،

(c) ketabton.com: The Digital Library

[مؤمنون۹۸(۲۳:۹۸)]، [فصلت ۳٦ (۴۱:۳٦)]. ددې شرونو سرچينه کله خارجي وي، لکه فرعونان او مستکبرين [غافر ۲۷(۴۰:۲۷) او ۵٦]، [دخان ۲۰(۴۴:۲۰)]. او ډيرى يې داخلي او له نفساني عارضو څخه وي. په داسې ډول چې خداى تعالى ته د پناه وړولو ډيرى اړتياوې هاغه مهال توصيه شوې دي چې انسانان د خپلو مخالفينو پر وړاندې د عمل شدت او خشونت تـه هڅول کېږي او شيطان هغوى غچ، کسات، دښمنۍ او ښکنځلو ته سموي [اعراف۲۰۰(۷:۲۰۰)] ـ [مؤمنون۹۷(۲۳:۹۷) او ۹۸] ـ [فصلت۳٦(۴۱:۳٦)]. خداى تعالى ته د پناه وړلو لـه نـورو موردونـو څخـه؛ جهـل [بقره ٦۷(۲:٦۷)] [د عقـل پـر ځـاى د احساساتو واکمني]، ناپوهي [هود۴۷(۱۱:۴۷)]، د شهوتونو واکمنـي [يوسف۲۳(۱۲:۲۳)] او [مريم ۱۸(۱۹:۱۸)]، قانون ماتونه [يوسف۷۹(۱۲:۷۹)]، د شرک او شيطاني ولايـت [غافر۵٦(۴۰:۵٦)]. او... دي.

په ټوليزه توګه کومو آيتونو چې په قرآن کريم کې خداى تعالى تـه پنـاه وړل مطرح کړي دي په ډيريو کې يې د شر سرچينه او د پنـاه وړلـو لامـل خپلـه د انسان له نفس او دننيو لاملونو څخه څـرک ورکـړى دى او دا پـه ګوتـه کـوي چې د شيطان د لمسونې [او تحريک] اصلي ځمکه [او زمينه] د انسان نفس او د هغه د وجود دننني علتونـه دي. سره ددې چـې پـه دې سـورت کـې پـه ځانګړې توګه له داسې شرونو نوم اخلي چې خارجي جنبه لري او لـه هغـوى څخه د ژغورنې او نجات لار «رب الفلق» ته په پناه وړلو کې څرګندوي.

«فَلَق» [د شفق پر وزن] د «فلْق» له مادې څخه دى. په اصل کې، د يو څيز د پرانېستلو او بېرته کولو او ځېنې له ځېنو څخه د بېلولـو پـه معنا دى، او لکـه څنګه چې د ګهيځ د سپېدو د څرګندېدو پر مهـال، د شـپې تـوره پـرده بېرتـه کېږي، دا لغت د ګهيځ د طلوع په معنا، کارول شوى، لکه څنګه چـې «فجـر» هم له همدې مناسبته د ګهيځ د طلوع لپاره کارول کېږي.

ګواکې له «فلق» څخه مطلب په دې سورت کې چې له معرفه او معهود «الف» او «لام» سره راغلى دى، همدا د ګهيځ فلق به وي چې د شپې پرده د نـور لـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيزې سره څيرې کېږي او خندان لمر د افق له منځه سر وهي او ځمکه روښانه کوي. نو دا لفظ د ګهيځ د طلوع په معنا کارول شوی دی. ځېنو هغه د خلق په معنا، يعني د جهان ټول مخلوق ګڼلی دی. يعنې د هستۍ له خلق او پنځګرۍ سره د عدم پرده څيرې شوې ده او د وجود نور ښکاره شوی دی، او هره ورځ، هر ساعت او هره شېبه د هر موجود له خلق کېدو او پنځېدو سره د نېستۍ پرده څيرې کېږي او د هستۍ بڼه ترې سر راوباسي. نو له دې حال سره د فلق معنا د ګهيځ د طلوع له مصداق څخه عام تره او ډېره پراخه ده، او د رشد او ودې لپاره د يوې ښکارندې له شاوخوا چې ښکاره کېدو او لواړېدو ته چمتو شوې ده د هرې پردې او پوستکي څېرې کېدل څرګندوي. پر دې بنا خدای تعالی هم «فَالِقُ الْإِصْبَاحِ» دی ـ [انعام۹۶(۶:۹۶)] او هم «فَالِقُ الحَبِّ و النَّوى» دی [د دانې او زړي پرانېستونکی دی] ـ «إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ...» [انعام۹۵(۶:۹۵)] «بېشکه الله [نه ستاسو خيالي شفيعان] د دانې او زړي چوونکی دی او له مړي [خاورې له زړه] څخه ژوندي [نباتات] راوباسي او له ژوندي [حيوان يا ګياه] څخه مړه [سلولونه] خارجوي. [د الله [کار] دا ډول دی....».

بنديزونه، خنډونه، نيواکګرۍ او شرونه هم لکه د حبوباتو او مېوه جاتو د پوټکو او زړو په څېر د انسان د نفس د رشد او ودې لپاره لنډمهالي خنډونه او مخ نيوونکي دي. که د «الفلق» الف او لام خاص «فلق» ته اشاره وي، د هغه مشهورې معنا پورې، چې د «سپېدې فلق» دی اړه نيسي. او که اشاره نوع او ډول ته وي هر ډول «فلق» پکې شامليږي: هاغه وړانګه چې د تياره له بيرته کېدو، او هغه ګياه او ځناور چې له ځمکې او کرکيلې او تخم او رحم څخه سر راوباسي، هاغه چينې او اورښتونه چې د غرونو او تپل شوو، پرېړو او نغښتو وريځو له منځه جاري کېږي او بهيږي، هغه عملونه او کړنې چې له نيتونو او خويونو، او هغه معارف چې له ذهنونو او فکرونو، او کوم صورتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مادې او عناصرو له ترکيبه، او يا وجود چې له نشته، شته کېږي او ښکاره کېږي، د فلق مثالونه ګڼل کېږي. الفلق ته د رب د نوم اضافت، د داسې يو پراخ او ځپور ربوبيت ښکاره کوي چې پرله پسې په جهان کې د راز راز طبقو، پوټکو او پردو لاندې، هر موجود پالي او کله چې ظهور او ښکاره کېدو ته چمتو شو ټولې پردې، پوټکي او خنډونه ډېرته او لرې کوي او هغوی ښکاره کوي. او هر هغه څيز چې د پردې او پوټکي له کبله ناښکاره دی، پردې څوي او فلق ښه نيسي.

دا خنډونه چې کيدی شي خارجي او عارضي وي [لکه د چاپيريال لاملونه، مستکبرين او ظالمان] يا کېدی شي داخلي او ذاتي وي [لکه نفساني وسوسې او شيطاني تحريکونه]، چې لرې کېدل يې د «ربّ» له ځواک او مرستې پرته شونې نه دي ځکه چې پالونکی ښتن د هرې خنډيزې او مزاحمې پوستې او پوټکي ډېرته کوونکی دی [ربُّ الفَلَقْ]. پر دې بنا هاغه پيغمبر چې د رسالت په ابلاغ او د اسلام د توحيدي نهضت پر مخ ډېولو کې د جهل او ځور له پردو او پوښونو او د مشرکينو له خرافاتو سره مخامخ دی، بايد همداسې پالونکي ښتن ته پناه وړونکی شي: [قُلْ اَعُوذُ بِرَبَّ الْفَلَقْ].

د قرآن د پای دې دوو سورتونو ته «مُعَوّذَتَيْن» هم وايي. يعنې دوه داسې سورتونه چې د هغوی په پيل کې د أعُوذُ جمله راغلې ده؛ «عَوذ» يعنې پناه وړل. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ. هر دواړه خدای ته پناه وړل دي. هغه څوک چې قرآن ختموي او دا ټولګه زده کوي، کله چې غواړي دا کتاب بند کړي، د هاغه څه د ساتنې لپاره چې زده کړې يې دي خدای ته پناه وړي. له څه؟ د هاغو څيزونو له شره چې له قرآنه د زده کړل شوو څيزونو مخالف دي. ځکه چې د قرآن له ختم وروسته، په واقعيت کې هغه ته يو لړ حقيقتونه زده او ښکاره شوي دي، چې اوس د هاغه څه له شره چې د ددې حقيقتونو مقابل، مخالف او متضاد دي بايد خدای تعالی ته پناه يوړل شي.

أعُوذ - چې د «استعاذه» کليمه له هغه سره هم ريښه ده - يعنې له هر خطره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای ته پناه وړم. او انسان تل له خطره د ځواک خاوند ته پناه وړي؛ لکه د کوچني ماشوم په څېر چې د مور غېږې ته پناه وړي. او دا يو واقعيت دی.

شرونه او د هغوی نسبيت او تړاو:

مونږ پوهيږو چې دنيا زمونږ له ميل او لېوالتيا سره سمه نه چليږي او هيڅ موجود هم له مخالف، متضاد او دښمن پرته نشته؛ هر يو موجود يو دښمن لري. حتا شنېلي او گياه گانې هم دښمن لري. گياه د ژوو په توسه خوړل کېږي. د انسان حکم هم همداسې دی. په دنيا کې د هر موجود لپاره يو لړ خنډونه، موانع او مزاحمتونه، د هغه په دننه او بيرون کې، شتون لري. پر دې بنا بايد له دې څيزونو څخه خدای تعالی ته پناه يوړل شي.

دا وروستي دوه سورتونه هاغه شرونه او خنډونه بيانوي چې بايد له هغوی د عالميانو پالونکي ښتن ته پناه يوړل شي. د «فلق» په سورة کې د انسان له وجوده بيرون شرونه بيان شوي دي، او د «ناس» په سورة کې د انسان د وجود دننني شرونه او هاغه څه چې زمونږ نفس ته اړوند دي، يا دا چې ځمکه او ډگر يې زمونږ په دننه کې شته دی؛ يعنې تر هاغې چې هاغه زمينه او وړتيا او استعداد ونلرو، دا شرّ په مونږ کې اغېز نه پرېږدي. پر دې بنا، دا دوه سورتونه د شرونو دوه ډلې او بنډلونه څرگندوي.

د قرآن د نزول په زمانه کې به مشرکينو معمولاً خپلو بُتانو ته پناه وړله. او دا بُتان يې د پرښتو او په جهان کې د نورو اغېزناکو ځواکونو سمبولونه گڼل. البته خدای تعالی يې منه – چې مخکې مو په دې اړه تفصيلي خبره کړې – خو ويل يې خدای تعالی «رب الارباب» او د پرښتو پنځگر او خالق دی او يوازې له پرښتو سره سروکار لري او له مونږ سره نيغ په نيغه او مستقيمه اړيکه او تړاو نلري او مونږ بايد همدې بُتاتو ته، چې لاسرسی ورته لرو، پناه يوسو؛ دوی د الله په نزد زمونږ واسطې او شفيعان دي. پر دې بنا قرباني به يې هم بُت ته کوله. که کله به وچکالي کېدله، او يا که کوم ستر مصيبت او وبا راتله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په همدې ډول هر څه به چې پیښېدل، خپلو بُتانو ته به یې، چې د پرښتو سمبولونه یې ګڼل، پناه وړله. په دې دوو سورتونو کې غواړي ووایي چې هیڅوک د پناه وړلو او پناه غوښتلو وړ نه دی پرته له «رب الارباب» څخه. «ربّ»، لکه څنګه چې مخکې مو وویل همدا د ارباب معنا لري – دا کلیمه په پښتو کې هم د ارباب په بڼه کارول کېږي.

ارباب يعنې د اختيار خاوند، چې په انګلیسي کې ورته «Senior»، «Lord» وايي، يعنې هاغه څوک چې جهان اداره کوي. خو «ربّ» له «اله»، او«ربوبیت» له «الوهیت» سره توپیر لري. د شیطان له شره پناه وړل عمدتاً «ربوبیت» ته حق دی. مخکې مو وویل چې په قرآنکریم کې، اوه ځلې «ربّ» ته له پناه وړلو خبره شوې او اوه ځلې پناه وړل «الله» ته او یو ځل هم «رحمان» ته. په قرآن کریم کې، خدای تعالی ته پناه وړل عمدتاً د شیطان له شره دي. باید پوه شو چې انسان له دوو ځواکونو سره مخامخ دی:

رحماني ځواک او د هغه متضاد ځواک چې شیطاني ځواک دی – «شیطان» چې په هره معنا ونیسو – په هر حال کې هم د یوې منفي جاذبې ځواک او هم د یوې مثبتې جاذبې ځواک په دنیا کې شتون لري. ځینې کسان چې کېدی شي شیطان و نه مني او دا دیني باور ورته د منلو وړ نه وي، خو هیڅوک نشي کولی له دې انکار وکړي چې انسان د دوو ځواکونو او دوو کششونو تر اغیز لاندې واقع دی. په دنیا کې هیڅ ځای او هیڅ مهال داسې نه شته چې ټول وګړي یې له استثنا پرته ښه یا بد وي.

ټول دا مني چې په هر حال کې انسان د دوو ځواکونو په ښه کې واقع دی؛ دوه جاذبې دي چې هره یوه هغه خپلې لور ته کشوي. له دې هیڅوک هم انکار نشي کولی. د لفظ او نوم پر سر یې هم بحث نه کوو؛ هر نوم چې غواړي پرې کېږدي؛ شیطان پرې نوم ږدي یا دیو. یا کوم بل هر نوم چې پرې ږدي یا اصلاً نوم پرې نه ږدي، خو دا واقعیت شتون لري او انکار ترې نشي کېدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړنۍ موضوع چې باید له هغه «رب الفلق» ته پناه یوړل شي، هاغـه شرّ دی چې له هاغه څه څخه راولاړېږي، چې خدای تعالی پنځولي او خلـق کړي دي [مِنْ شَرِّ ما خَلَقَ]. دلته پوښتنه مطرح کېږي چې مګر سبحان خـدای تـه چې د خیر او رحمت لامل، آره او مونږ دی، څنګه کېـدی شي د شر پنځونـه ورته نسبت ورکړل شي او آیا هغه پخپله د شر د دفع کولو ځواک نلري؟ ددې پوښتنې ځواب دادی چې په پورتني آیت کې یې شر لـه خلـق څخه ګڼلـی [من شر ما خلق] نه له خالق، چې هغه د خیر بنسټ او لامل دی. یعنـې ددې مفهوم دا نه دی چې الهي پنځونه او خلق کـول پـه خپـل ذات کـې کـوم شرّ ولري؛ ځکه چې پنځونه او خلق کول، همدا ایجاد او رامنځته کـول دي، او ایجاد او وجود محض خیر دی، قرآن وایي: «الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ...» [سـجده۷(۳۲:۷)]. «هماغـه خـدای چـې هـر څـه یـې پنځـولي، ښـه یـې پنځولي...». بلکې شر هاغـه مهال پیـدا کېږي چې مخلوقـات د خلقـت لـه قوانینو منحرف شي او له ټاکل شوې تګلارې بېـل شي، د بېلګـې پـه توګـه: د حیوانـاتو نـېښ او غاښـونه د هغـوی لپـاره دفـاعي وسـیله ده، چـې د خپلـو دښمنانو په مقابل کې یې کاروي، لکـه د هـاغې وسـلې پـه څېـر چـې مـوږ د دښمنانو په مقابل کې ترې استفاده کوو، که دا وسـله پـر ځـای وکـارول شي، خیر دی، خو که بېځایه او د دوست په مقابل کې مصرف شي، شرّ دی، همـدا راز که د اتوم انرژي د برېښنا د تولید لپاره وکارول شي خیر دی او که د بم د تولید لپاره وکارول شي شرّ دی.

«شَرِّ»: یعنې بلا او بدي. «شَرِّ مَا...»: «مَا» ته د «شَرِّ» په اضافت کې دا اشاره ده چې پالونکي ښتن انسان پر دې پوه کـړی هـر شرّ چـې لـه مخلوقه ولاړ او صادرېږي، هماغه مخلوق ته نسبت او تړاو لري. محض او مطلق شر شـتون نـه لري، خیر او شر اصولاً نسبي او لنډمهالي چارې دي چې له عالمه خارج کـوم واقعیت نه لري او د هر موجود د شرایطو او اوضاعو پـر حسـاب تغییـر کـوي، هغه څه چې تاته شرّ دی، د بل موجود په نسبت خیر دی. لکه لېوه د پسه لـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظره یو ظالم او تېرېګر ژوی دی نو پر دې بنا لیوه پسه ته «شر» دی، په داسې حال کې چې د پسه دارنه د لېوه طبیعي اړتیا ده او د هغه لپاره «خیر» ګڼل کېږي. نو لېوه پخپله شرّ نه دی بلکې د هغه شرّ د پسه په نسبت برسېره کېږي [مِنْ شَرِّ ما خَلَقَ]. همدا راز باد او باران، واوره او ساړه چې د طبیعت د ژوند اړینتیا او له یوې مخې «خیر» دی، شونې دی د هاغه چا لپاره چې سرپناه او بسیا اغوستن ونلري «شرّ» وګڼل شي.

ټوپک یوه دفاعي وسیله ده؛ د ظالم او سرېخور دښمن پر لور د نښې نېول يې خیر، او د دوست یا بېګناه انسان پر لور نېول يې شرّ دی. اللّٰه هر څیز د یو کار، یو مصلحت او په جهان کې د تعادل لپاره پنځولی دی چې ډېری د هغوی د پیدایښت حکمت او فلسفه زموږ له سترګو پټه او پناه ده. که د یوې شېبې لپاره ټولې هاغه چارې چې موږ يې شرّ انګېرو په خپل ذهن کې تېرې کړو ځیر کېږو چې هغوی ټول زموږ د وضعیت په نسبت شر برېښي خو ذاتاً شر نه دي، اِن تر دې چې د ژوند په مختلفو پیرونو کې هم له هغوی د ځینو خیر او شروالی د ژوند د متغیّرو سني حالتونو تابع دي. لکه د کوچنیانو په چارو کې د مور او پلار تلپاتې دخالت، مراقبت او څارنه چې «خیر» دی خو له بلوغ او ځوانۍ وروسته د هغې افراطي ادامه او غځونه د هغوی پر نفس د اعتماد او وېسا د پرې کونې [«شرّ»] موجب او لامل کېږي.

ځینې شرکي فکري مکتبونه، د جهان لپاره په دوه ګونیتوب او ثنویت قائل شوي دي او شیطان ته د شرونو له نسبت ورکولو سره، په هستۍ کې د هغه لپاره ځانګړې، مستقل او ذاتي موقعیت قائل شوي دي. په داسې حال کې چې په اسلام کې يې خدای تعالی د شیطان خالق، او د یو ټاکلي وخت لپاره د بندګانو د ابتلاء او ازمېښت په موخه د لارورکو د تېرایستنې لپاره، هغه ته مهلت ورکوونکی، معرفي کړی دی. نو امتحان او ازمېښت [هر ډول يې] که له یو لور سخت او ستونزمن دی، ډېر زیار غواړي او ظاهراً شرّ دی، په واقعیت کې له بل لور یو «خیر» هم دی چې کېدی شي د آرام غوښتنې له اړخه شرّ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وبرېښي. مصيبتونه، مزاحمتونه او کړاوونه چې پر مؤمنينو راځي، او همدا راز د متجاوزينو پر وړاندې مقابلې او مبارزې، سره ددې چې شرّ او ناسمې او کرکجنې ښکاري، خو دا د مجاهدو او مؤحدو مؤمنينو د پيدايښت او ټيکاو لپاره يو امتحان او ازمېښت دی او له دې ليده خير ګڼل کېږي. نو د چارو د خېر يا شرّ ليدل د انسان د کتنې په زاويې يا ليدګوټ پورې تړاو لري.

که خدای تعالی «رب العالمين» وګڼي او ټولې نېکې او بدې پېښې او واقعې د هغه له مشيّت او ارادې څخه راولاړې وګڼي، د مصيبتونو او کړاوونو پر څپو سپاره شوي، د پېښو توپان د خپل وجود د کښتۍ لپاره ازمېښت او ابتلاء تلقي کوي او کوښښ کوي له صبر [د څپو پر وړاندې مقاومت او ټيکاو] او شکر [د باد له ځواک او اسانتياو څخه له برخمن کېدلو] سره خپل حرکت د ژغورنې او بريـاليتوب د ساحل پر لور پر نيغې او مستقيمې لارليکې وغځوي او مخالف خنډيز او ماتوونکی باد [شرّ] له هاغه تغيير او انعطاف سره تجزيه کړي، چې له توپان سره د بادوان په مخامخ کېدو او د واګو له تاوېدو سره يې، په زاويه کې رامنځته کوي، او هره «برخه» يې خپلې ګټې [خير] ته را اړوي.

خدای تعالی البته شرّ نه پنځوي، خو د چارو د نسبي والي له لامله، کوم څيز چې په اصل کې خير دی، کيدی شي د شرّ موجب هم وګرځي؛ لکه ليوه د پسه لپاره؛ اور د درمند لپاره. دنيا د تضاد او تزاحم ځای دی او د بقاء او روزۍ د لټې د هڅو په پايله کې رشد او کمال حاصليږي. د داړونکو لپاره منګولې او غاښونه د هغوی د ژوند ضرورت دی او هم د هغوی د ښکار لپاره په ورته توګه اړين دي! چې د بقاء په کړلېچونو کې چُست او چالاک شي.

په دې حقيقت له پوهېدو سره چې د پالونکي ښتن له ارادې او د چارو له عالمه کوم شرّ نه پورته کېږي، او کوم شرونه چې په عالم کې واقع کېږي پخپله د انسانانو له کړونو او د موجوداتو له غريزو او د طبيعت له فعل او انفعالاتو څخه راولاړېږي، انسان ته داسې يو ليدلوری ورکوي چې نه نهيلی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشکرى شي، او نه د جهان د تحولاتو لپاره د دوه ګوني منشأ په توګه قايل شي. په دې صورت کې هغه د خسرو هر کار شيرين ګڼي.

د نړۍ ښکارندو او د عالم پېښو ته دا ډول ليد، يو ربوبي ليد دى، چې شرّ د رشد، ودې او تربيت د وسيلې په توګهويني او په هر ځاى کې د «ربّ» د تدبير لاس ويني، چې له خير او حکمت پرته، له هغه نور څه نه راټوکيږي. خو که انسان په پيښو کې ايسار او محکوم شي او د مصيبتونو لپاره ربوبي منشأ او مصدر ونه ومومي، خپل ځان د هغوى د موجونو پر وړاندې بايلي او هلاکيږي. له دې تنګ نظرۍ او لنډ وينۍ څخه د نجات لار، هماغه پر ربوبيت د ايمان په هدايت ښونکو انوارو کې د «رب» حريم ته پناه وړل دي. چې په دې حالت کې، د نهيلۍ، بې پروايۍ او بې زړه توب پر ځاى، هغه په هره پيښه او مصيبت کې د خير، کمال، نيکمرغۍ او بشپړتيا لپاره ځمکه او اساس ويني، او له پراخې سينې او نه تصور کېدونکي سخاوت او وړتيا سره، هغه ليوال دى چې د هر هغه ستر او جدي مسؤليت د هرکلي پر لور وځغلي، چې خداى تعالى ټاکلى او مقدر کړى دى!

منفعل او اغېزمن شوى انسان د ناپوهۍ او نادانۍ له مخې داسې يو څيز مکروه، ناوړه او ناسم ګڼي چې هغه په حقيقت کې د هغه لپاره «خير» دى او پر هاغه څه پورې زړه تړي چې د هغه لپاره «شرّ» دى «...وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ.» [بقره ۲۱٦ (۲:۲۱٦)] «...او ښايي يو څيز بد وګڼئ خو په هغه کې ستاسو خير وي او ښايي يو څيز تاسو خوښ کړئ چې ستاسو په ضرر دى او [ستاسو پر واقعي مصلحت يوازې] خداى پوهيږي او تاسو نه پوهيږئ.».

بخيلي او له انفاقه امساک او سختي د خپل ژوند د مصلحت او « خير » په توګه انګيري، په داسې حال چې دا د هغه لپاره جوت شرّ دى « وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ.... » [آل عمران۱۸۰(۳:۱۸۰)] «او هغه کسان چې د الله له فضله ورکړې شتمنۍ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بُخل کوي، نه دې ګني چې دا [جمع کول] د هغوی لپاره خير دی، بلکې [دمال اسير کېدل او تړاو] د هغوی لپاره شر دی...».

د خپلې بيړې او د دنيائي بيړه ناک ليد له مخې که څه هم د «خير» غوښتنه کوي د نادانۍ او ناپوهۍ له کبله د «شرّ» غوښتونکی شي «وَيَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا» [اسراء۱۱(۱۷:۱۱)]. «انسان [په ناپوهۍ کې د دنيايي لنډ وينۍ له لامله په ناغوښتې توګه] شر ته بلنه ورکوي، په داسې ډول چې ګواکې خير غواړي او انسان ذاتاً بيړندی دی.».

خو کوم مهال چې په شر کې ونښلي له يو مخې خپل ځان بايلي او نهيلی کېږي. «...وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَئُوسًا» [اسراء۸۳ (۱۷:۸۳)] «...او هر کله چې ډېره لږه سختي هغه ته ورسېږي [د صبر او توکل پر ځای] په بشپړه توګه نهيلی کېږي».

داسې انسان خير او شر ته ذاتي استقلال او اصالت ورکوي، په داسې حال کې چې دواړه چارې [خير او شرّ دواړه] نسبي او د خدای تعالی په مشيّت پورې تړاو لري او ټول انسانان د خپل ځان پر لور د راستنېدو په لارليکه کې په دا ډول يوه «فتنه» او ازمېښت کې مبتلاء کوي: «...وَ نَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ» [انبياء۳۵(۲۱:۳۵)]. «...او موږ تاسو [د ژوند په موده کې] له شرّ او خير [له پيښو] سره ازمېيو او [په پای کې] زموږ لور ته راستنول کېږئ».

د شرونو ډولونه

لکه څنګه چې مخکې مو وويل، شر دوه ډوله دی چې يو خارجي او بل داخلي دی. يو زموږ له نفسه بيرون دی او بل زموږ په نفس کې دننه دی. د «فلق» په سورة کې، له هاغو شرونو څخه چې زموږ له نفسه بيرون دي خدای تعالی ته پناه وړو. «فلق» يعنې؛ چاودېدل [سپېده چاود]، څېرې کېدل؛ خو هاغه چاودېدل چې د يو څيز د ودې، رشد او غوړېدا لامل کېږي. د بېلګې په توګه د چرګې هګۍ په پام کې ونيسئ: دا د هګۍ پوټکی دی چې چرګوړی يې په خپل ځان کې ايسار کړی دی. خو همدا چې پوټکی مات

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي [وچوي]، تازه زېږد پيل کېږي. دې ښکارندې ته «فلق» وايي. يعنې د داسې پوټکي چاودېدل چې يو ژوند يې محدود او محبوس کړی دی او د نوې زېږېدنې لپاره خنډ شوی دی. دلته غور کولو ته اړتيا ده چې څنګه کېدی شي دا د چرګې هګۍ چې په پيل کې هيڅ ژوی پکې شتون نلري، د يو لړ تعاملاتو تر نېولو وروسته، هغه نطفه چې اصلاً د ليدو وړ هم نه ده، او ډېره وړه ده، په داسې ډول چې په لومړيو ورځو کې اصلاً پېژندل کېدی هم نشي، ورو ورو په تدريج وده کوي چې په پای کې په چرګوړي بدلېږي او په دې بهير کې د هګۍ له دننه سپينو او زيړو تغذيه کوي؛ نو د کوم ځواک او ميکانيزم په توسه چې دا چرګوړی، سره له دومره ضعيفوالي، د هګۍ سخت او کلک پوټکی ماتوي او بيرون راوځي، دې ځواک ته «ربّ الفلق» وايي. «ربّ» يعنې يو ځواک، يو ارباب، يو چلوونکی چې دې ټولو تعاملاتو او فعل او انفعالاتو ته تحقق ښيي. ځکه چې دا خو پخپله په خپل سر داسې نه دي شوي، بلکې يو ځواک دی چې هغوی يې په دې بڼه واړول. دا خو له پيله داسې نه ول؛ نو، څه پېښېږي چې دا ډول ښکارنده او دا ډول بهير بڼه نيسي او ددې پوټکي له ماتېدو او چاودېدو سره يو ژوند سر را اوچتوي.

د هستۍ ټول جهان همداسې وګڼۍ دا چې قرآن وايي خدای تعالی «فَالِقُ الاِصْبَاحِ» دی. يعنې خدای تعالی د صباح [ګهيځ، سپيدو] چاودوونکی دی. شپې لکه هماغه د چرګې د هګۍ د پوټکي په څېر، ځمکه په خپل ځان کې نغاړلې ده او ټول ځايونه يې تياره کړي دي؛ خو ورو ورو دا د تيارې پرده څيرې کېږي، چوی او اړخ ته ځي او هر څيز روښانه کېږي؛ ورځ يو ځل بيا زېږېږي؛ جهان تازه تولد مومي. نو لکه څنګه چې ومو ويل، خدای تعالی «فَالِقُ الاِصْبَاحِ» دی. «اِصباح» يعنې سپېدې. خدای تعالی ورځ زېږوي. يا چې فرمايي: «فَالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوَى» خدای تعالی د دانې او زړي چاودوونکی دی. لکه د غنم دانه چې په ځمکه کې دننه پالل کېږي. که چا نه وي ليدلې، آيا باور به وکړي چې دا وړه دانه به په داسې پياوړي وږي تبديله شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مثلاً اوه سوه دانې حاصل ورکړي. يا مثلاً د بادام له دانې يا زړي څخه ستره ونه چې سېوری کوي رامنځته شي. ښه، نو څوک دانه چوئ او د هغه په دننه کې دا بالقوه ځواک ايږدي او ژوند او حرکت پکې رامنځته کوي؟

فرمايي: «رَبِّ الْفَلَقِ». د يو «رَبّ» ځواک ورته پکار دی، داسې نه ده چې پخپله له ځانه ستر شي او وده وکړي. هو، که په ظاهري سترګه ورته وګورو، وبه وايو چې د طبيعت کار دی؛ د طبيعت په چاپېريال کې دا څېزونه رامنځته کېږي؛ خو قرآن وايي د يو ربوبيت لاس په کار دی چې دا کارونه سمبال کړي؛ د بېلګې په توګه له هګۍ څخه هغه چرګوړی راوباسي او د ټولو تخمونو، ټولو زړو او د ټولو دانو له منځه، ددې خاورينې کرې پر مخ، د يو ځواک، يوې ارادې، انرژي او يوه قدرت له اغېزه دې ټولو ته ځان او حرکت وربښي او ژوند رامنځته کوي.

په «نهج البلاغه» کې، حضرت علي(رض) څلور ځلې دا سوګند ياد کړی چې «وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَة» [نهج البلاغه ۳ خطبه]. سوګند پر هغه چې دانه يې وچووله. وَ بَرَأَ النَّسَمَة، «نَسَمَهُ» له «نسيم» سره له يوې مادې او رېښې دی. فرمايي په هغه چا سوګند چې د انسان حيات او نفس يې وپنځوه. هاغه څوک چې ټولې تنګې پرانيزي، د ودې او غوړېدا له مخې خنډونه لېرې کوي، او د ژوند له نسيم سره، راحت، سوکالي، ژغورنه، رشد او وده رامنځته کوي؟

د«فلق» سورة غواړي همدا ووايي. غواړي بيان کړي چې جهان «فالق» لري. د خدای تعالی له نومونو څخه يو نوم «فالق» دی. «فالق الأِصباح»، «فالق الحبّ»، «فالق النّوی».

دا د «فلق» او چاودلو کليمه، له کومې چې د پنځګرۍ او خلقت د مفهوم متضمنه ده، په عربي ژبه کې د نوې او تازه طرحې په اچولو کې هم کارول کېږي. حافظ وايي:

بيا تا ګل برافشانيم و مى در ساغر اندازيم

فلک را سقف بشکافيم و طرحی نو دراندازيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فلک چوولو او نوې طرحې اچولو ته «فلق» ویل کېږي. البته موخه یې د «چاودون» لغوي معنا نه ده. بلکې تازه ایډیا، بدیع فکر، نوې طرحه وړاندې کول او په لاس ورکول دي؛ او همدا «فلق» دی.

نو، مورږ چې کله د خدای تعالی کتاب ختموو او ددې وسلې او پوهې له څواک سره ژوند ته داخلیږو، خدای تعالی ته پناه وړو، ځکه چې اوس پوهېږو چې هغه کولی شي مورږ له ټولو ستونزو، بندونو او خنډونو څخه وژغوري. یوازې هغه زمورږ ربّ دی. نو، «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ». یعنې پر دې حقیقت باور کول چې د پالونکي ښتن له ستایننومونو او صفتونو څخه یو هم د بندونو او خنډونو او ټولو هاغو ځیزونو لېرې کول دي چې د انسان د ژوند او رشد، ودې او غوړېدا په وړاندې خنډ ګرځي. اوس پوهېږو چې یو څواک چې پر ټولو څواکونو اوچت او بر دی د جهان د اداري کار یې په لاس کې دی. دا باور سړي ته ډېر اعتماد او ویسا وربښي؛ په انسان کې ډېر زیات دننی څواک رامنځته کوي،که هغه هیله من وي چې یو مطلق قدرت او څواک شتون لري چې کولی شي انسان هغه ته له هر شرّ څخه پناه یوسي او خپلې ستونزې، خنډونه او بندیزونه هغه ته په پناه وړلو کې حل کړي.

په دې سورة کې د هغه له لنډیز سره سره، څلور ځلې د «شرّ» کلیمه کارول شوې ده په داسې حال کې چې د قرآن په اوږدو سورتونو کې په هیڅ یو کې هم له دوو ځلو څخه زیاته داکلیمه نه ده کارول شوې. که پوښتنه مطرح شي چې: د انسان له وجوده خارج له کومو ځیزونو خدای تعالی ته پناه وړو؟ ځواب یې په دې سورة کې ورکړل شوی دی چې؛ له څلورو ځیزونو:

لومړنی شرّ چې په ګوته شوی دی هماغه شرّ دی چې کېدی شي د موقعیت او شرایطو پر حساب له هاغو ځیزونو څخه مورږ ته راولاړ شي چې خدای تعالی خلق کړي دي. «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ».

لومړی د هر هغه ځیز له شره چې هغه پنځولي. [دهر هغه ځیز له شره چې خلق کړي یې دي]. په «مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ» کې د «ما» لفظ، پر عمومیت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمولیت دلالت لري، او پر هغه د شر اضافه، او د خلق فعل او د هغه نسبت خالق ته، دې موضوع ته نغوته لري چې شر له مخلوق او د کائناتو د موادو او ځواکونو له ترکیب او ګډونوالي راولاړېږي، نه د امر له عالمه او نه د خالق له فاعلي ارادې څخه. یعنې د خدای تعالی په تخلیق کې هیڅ څیز د شر لپاره نه دی خلق شوی، بلکې دا شرونه یوازې پر مور مخلوق پورې تړاو لري او له مختلفو پېښو څخه د انسان د موندنو او لاسته راوړنو او د هغه په لید او اند پورې اړوند دي او پخپله کوم مستقل عیني وجود نلري.

لکه څنګه چې پورته مو ورته اشاره وکړه؛ که پوښتنه وشي چې آیا خدای تعالی شرّ هم خلق کوي؟ ځکه چې خدای تعالی خو په خپلو پنځونو کې شر نلري. دا هر څه چې دي د هغه مخلوق دی او د هغه مخلوق هم له خیر پرته نور څه نه دی. په ځواب کې باید وویل شي چې شرّ یو نسبي چار دی. لکه څنګه چې مخکې مو ورته نغوته کړې؛ د بېلګې په توګه لېوه د پسه لپاره شرّ دی، او ستر شرّ هم دی، خو آیا د هستۍ په عالم کې پخپله نفساً او واقعاً هم شرّ دی؟ نه. خدای تعالی د هغه لپاره هم، لکه د بل هر موجود په خیر، په جهان کې یو نقش ټاکلی دی. په دنیا کې ټول موجودات له یو بله تغذیه کوي. په دنیا کې ټول یو بل خوري. په اوبو، وچه او هوا کې په هر ځای کې همدا ډول دی. د هر موجود لپاره یو دښمن شته چې د هغه لپاره شر دی. خو په ټوله کې، دا ټول اړین دي، او له یو پراخ لید سره که ورته کتنه او پاملرنه وشي، هغوی ټول خیر دی. ټول کائنات لګیا دي خپل نقش او رول لوبوي، نو هغوی ټول اړین دي او خیر دی. او هر یو موجود د چاپیریال د تعادل لپاره اړین دی. امتحان د شاګرد لپاره بد او شرّ دی؛ خو که د ارتقاء او تکامل له لیده ورته ولیدل شي وینو چې خیر دی.که مصیبتونه له یوه لیده شرّ دی، خو له یو بل لیده خیر ګڼل کېږي. د مولوي په وینا:

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جِدّ

ای عجب من عاشق این هر دو ضد

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر دواړه، هم قهر او هم لطف يې، خير دی. يعنې له يو ليد او منظره ټول يې هر څه يې خير دی. قهر يې هم او لطف يې هم خير دی. او په جهان کې مجرد ښه والی او شرّ شتون نلري، دا ټول نسبي دي. که جهان ته له دې منظره ووينو، هيڅ څيز شر نه دی. شر نسبي دی او مطلق نه دی. تاسو د بېلګې په توګه زلزلې او سيلاو ته او ټولو دې طبيعي آفتونو ته له بلې زاويې ووينئ، وينئ چې دا ټول په واقعيت کې مثبت اړخونه هم لري. که انسان هراړخيزليدی وي، دا ظاهري شرونه نه ويني، تر ټولو مهم ددې حقيقت پوهېدل دي. په واقعيت کې، کوم شرونه چې په جهان کې شتون لري عارضي دي او له ځينو ښکارندو راولاړېږي چې نشي کېدی هغوی په خپل ذات کې شر وګڼل شي. د بېلګې په توګه د مار لشه شر نه دی، بلکې د هغه دفاعي وسيله ده؛ خو موږ غواړو – او اړين هم دي – چې د هغه له شره په امان کې اوسو. موږ ته پکار نه دي چې مثلاً پښه پرې کېږدو؛ او دا اړينه ده چې احتياط وکړو او د هغه يا د هر خطرناک او داړونکي حيوان شر موږ ته ونرسېږي. نو داسې نه دی چې د مار ذات دې پخپله شر وي، بلکه مار هم د الله تعالی د مخلوق په توګه په طبيت کې خپل نقش او رول لوبوي.

يو شمېر ډېر څيزونه په دې جهان کې شتون لري چې د هغوی له شره بايد خدای تعالی ته پناه يوسو. زرګونه پېښې شونی دي انسان ته واقع شي: له يو ځايه تيرېږي، نابېره يوه ډبره له دېواله راپرېوځي او د هغه سر ماتوي. خو داسې نه ده چې هرومرو د ډبرې ذات شرّ دی. يا کېدی شي په ټولنه کې ځينې پېښې داسې واقع شي چې په نسبي توګه شرّ وګڼل شي، پرته له دې چې د هغوی اصل او اساس شرّ وي. تاسو وينئ چې دا د جاذبې ځواک هم کېدی شي د ځينو لپاره شرّ وي؛ دا شونی دی چې يو څوک د بې احتياطۍ له اغېزه له بامه پرېوځي او مړ شي. نو د ځمکې جاذبه هم د هاغه پريوتي کس لپاره يو شرّ دی. خو آيا جاذبه نفساً شر دی ؟ نه. خو دلته د انسان د بې احتياطۍ له امله شرّ شو. نو، هر څيز کېدی شي زموږ لپاره شرّ وي، نو ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې ټولو څيزونو له شره پالونکي ښتن ته پناه وړو. دا يوه لړۍ له شرونو وه چې وويل شوه، په دې لړ کې ډېر مثالونه نور هم ورکول کېدی شي.

خو که انسان وده وکړي، خپل ځان اوچت کړي او د خپل پالونکي ښتن د ځواک حريم ته خپل ځان ورسوي او پر هغه ايمان راوړي او د رب په درشل کې پناه واخلي او له ربوبي ليد سره د جهان پېښو او ښکارندو ته ووينې، د هاغه څه له مخامخ کېدو څخه چې شر برېښي، امنيت مومي او د هر شرّ په پېښه کې د يو خير ننداره يا د خير سريزه ويني او له پراخ ليد او د هاغې ارادې له ځواک سره چې د رب په حريم کې يې تر پناه اخېستلو وروسته مومي، کولی شي چې د هرې پېښې مخه د خېر او لوړو مقصدونو لور ته وګرځوي او د پېښو د څپو پر سر د خير د ساحل پر لور مخکې لاړ شي. او ددې پر عکس، يوازې او بې پناه وګړي چې خپل ځانونه يې د پالونکي ښتن له حريمه اخوا کړي او د پېښو په منځ او دننه کې واقع شوي، د پېښو او ښکارندو هره څپه چې د پنځګرۍ له ګرېوانه سر راوباسي [«منفلق شي»] شر برېښي او د خپل شرارت په لارليک کې مخکې ځي. نو ورپسې د استعارې او تمثيل په توګه د تپل شوې او نغاړونکې تيارې له شره يادونه کوي چې د هيلو او اميدونو د رڼا او نور، تولې کړکۍ پټوي او پر خلکو او چاپيريال په مطلقه او بشپړه توګه تسلط مومي. په قرآن کې «غسق الليل» د «دلوک الشمس» پر وړاندې ځای پر ځای شوی دی چې لومړنی د تياره خوکه او د شپې برلاسی، له لمر څخه د ځمکې د هرې نقطې په لېرې ترين واټن کې [نيمه شپه]، او دويمی د رڼا خوکه او د ورځې برلاسی له لمر څخه په ډېر نژدې واټن کې [شرعي ظهر] څرګندوي او هيښوونکي دا چې په دې دواړو ښکارندو کې چې ظاهراً متضادې دي، «فجر» يې [د فلق په څېر] معرفي کړی دی: «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا» [اسراء۷۸(۱۷:۷۸)]، د ظلم او ځور نظامونه چې لکه د شپې د تياره پردې په څېر، د الهي وګړو د عمل او ايمان د نور په نه شتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چوپتيا کې، پر ټولنو غالب او برلاسي کېږي، دوی هاغه «غاسقان» دي چې د خپل ظلم منګولې د خدای تعالی په بندګانو کې خښوي [اذا وقب]، خو که د مؤمنانو په زړونو کې د ربوبي «فلق» او «فجر» ختلو ته هيلې ژوندۍ وي، د هغه د ربوبيت حريم ته له پناه وړلو سره کولی شي خپله تياره شپه صبح صادق ته ورسوي، او د ګهيځ د نور په راتلو خپل ځان له تيارو او ظلمت له منګلو وژغوري، او د ظالمانو ظلمت او تياره په رڼا تبديله کړي.

په دې سورة کې يې چې لومړی مطلق شر ذکر کړی، او ورپسې يې په ځانګړې توګه له «غاسق شر» څخه يادونه کړې ده، او دا پخپله له عام شر وروسته د خاص شر د ذکر له بابه دی، چې د خاص شر په نسبت ډېر اهتمام ورسوي، په دې سورة کې د عام شر له ذکر وروسته، په ځانګړې توګه دريو شرونو ته اهتمام شوی: يو د شپې شر دی چې کله پوره داخله او خپره شي. او دويم د ساحرانو شر او دريم د حاسد شر، چې کله په توطئه بوختېږي. او د شرونو ددې درېواړو ډولونو په نسبت ډېر اهتمام له دې لامله شوی دی چې انسان له دې درې واړو شرونو څخه غافل دی، يعنې دا درې واړه شرونه د غفلت په حالت کې پر انسان يرغل کوي.

نو د عمومي شرّ له ذکر څخه وروسته له [غاسق شر] څخه يادونه شوې ده: «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ. وَ مِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ.». او د شپې له شره په هغه مهال کې چې په بشپړه توګه ورسېږي [او جهان تر خپلې تياره لاندې نيسي]. «غَاسِقٍ»: تياره شپه. «وَقَبَ»: راورسېد او پوره يې وپوښه.

نو دويم شرّ، «غاسق» شرّ دی. «غاسق» شپې او نڅاړونکې تياره ته ويل کېږي. يعنې «غاسق» د شپې د تياره د شدت په معنا دی، چې په نيمه شپه کې تياره دې پړاو ته رسېږي. په قرآن کې يې په ځلونو شپې ته د «غاسق» صفت ورکړی دی، «غَسَقِ اللَّيْلِ». د شپې پيل غاسق نه دی؛ خو کله چې درې څلور ساعته له شپې تېر شول او هوا په بشپړه توګه تياره شوه او ترورمۍ او تياره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېول ځايونه و نغاړل، هغې ته وايي؛ «غَسَقِ اللَّيلِ». د (ظهر) [ماسپښين] نمونځ هاغه مهال اداء کړه چې لمر د آسمان په منځ کې دی. تر غَسَقِ اللّيْلِ يعنې د (عشاء) [ماسخوتن] نمونځ هم په هاغه مهال کې چې شپه په بشپړه توګه برلاسې او واکمنه ده. په عربي ژبه کې هر حيوان چې پر بل حيوان برلاسی وي، مثلاً عقاب چې کوتره يې په منګولو کې نيولې، يا په عمومي او تېوليزه توګه پر هر څيز چې بشپړ مسلط، برلاسی او واکمن شي، «غاسق» اطلاق کېږي. د «غَاسِق» فاعل اسم، نکره ذکر کېدل، د نامحسوسو او غير مادّي مفهومونو په انتقال کې، د ژوندانه د روزمره چارو لپاره د ابداع شوو کليمو او ژبې د ظرف د تنګوالي او له محدودو او ټاکلو معينو مصاديقو څخه د هغه د عاموالي او پراختروالي نښه ده. د «غاسق» مشتقونه د «غَسَقَ» له ريښې درې ځلې په قرآن کې راغلي دي چې د هغوی په نظر کې نيولو سره کولی شو کولی شو غوره او بشپړه نتيجه واخلو. لومړی ځای چې پورته مو ورته هم نغوته کړې؛ د ورځې د رڼا لوړتيا [څابښت]، د شپې د تياره د لوړتيا [د عشاء د نمونځ د مهال] پر وړاندې راغلی دی: ــ «أَقِمِ الصَّلاَةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ...» [اسراء ۷۸ (۱۷:۷۸)]

دوه نور موردونه چې د غاسق مشتقونه ذکر شوي دي د هاغو سوځوونکو، تېنګو او ناولو اوبو په اړه دي چې دوزخ وال يې څښي. په دې موردونو کې هم د تېنګوالي، نغښتوالي، تياره او تتوالي مفهوم پکې په واضحه توګه څرګند دی: «لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا». [نبأ۲۴(۷۸:۲۴)] او هم «هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ» [ص۵۷ (۳۸:۵۷)].

خپره تياره يو انځور دی د راز راز مجازي او تکو تورو ظلماتي تيارو څخه لکه: شرک، کفر، جهل، ځور، خشم، حرص او طمع او د نفس هوا او نورې غوښتنې، چې پيغمبرانو دنده درلوده خلک الهي هدايت ته د نور پر لور رهبري کړي. [بقره۲۵۷(۲:۲۵۷)، مائده۱۶(۵:۱۶)، ابراهيم۱(۱۴:۱) او ۵(۱۴:۵)، احزاب۳۳(۳۳:۳۳)، حديد۹(۵۷:۹)، طلاق ۱۱(۶۵:۱۱)].

(c) ketabton.com: The Digital Library

«وَقَب» [د شفق پر وزن] د «وَقْبْ» له مادې د کندې او ګودال په معنا دی، بيا يې فعل په ګودال کې د ورود او ننوتو په معنا کارول شوی دی، ګواکې شرير او زيان رسوونکي موجودات د شپې له تياره استفاده کوي، او د زيانبارو او ډارونکو کندو په رامنځته کولو سره، د خپلو ناولو او پليدو موخو د تحقق لپاره پيل کوي. نو پر دې بنا تر بحث لاندې آيت کې د «غاسق» معنا يا «يرغلګر وګړی» دی، يا هر «شرير موجود» چې د شپې له تياره څخه د يرغل کولو لپاره استفاده کوي، ځکه نه يوازې داړونکي او چيچونکي حيوانات د شپې پر مهال له ځالو بيرون راوځي او زيان رسوي، بلکې شرير، ناپاک او پليد وګړي هم، ډېری يې د شپې له تياره څخه د خپلو ناسمو او بدو مقصدونو او موخو لپاره استفاده کوي. نو زه پناه وړم «مِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ.» د هر هغه څيز له شره چې برلاسی او مسلط شي. او دا په حقيقت کې يوه عمومي او ټوليزه مسئله ده. د «غَاسِقٍ» نکره راتلل او د «إِذَا وَقَبَ» قيد او ظرف، په هر ډول تپل شوي، پنډه او نغاړونکي تياره کې شامليږي چې ټول چاپېريال او د نور د ځلا ډګر ډک کړي او د رڼا او نور هره دريڅه بنده کړي.

د «إِذَا وَقَبَ» وصف د تياره داخليدل او برلاسی دی چې د نور او رڼا د هرې دريڅې بنديدل دي. «وقوب» په لغت کې د ننوتو معنا لري؛ په تيره کې سوري ته هم چې اوبه پکې ننوزي «وقبه» ويل کيږي. دا ددې کليمې اصلي معنا ده، خو په مجازي حالتونو کې، د انسان پر عقل او ايمان د هغه د نفساني تيارو برلاسی، يا پر ټولنه د ظلم او ځور او جهل تسلط د «غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» له مصاديقو ګڼل کيږي. د دې ډول «غاسق» لواړه او محسوسه بېلګه، د تروږمې شپې تياره ده چې په هغې کې غله، داړه ماران، او ځناور، ناسمي انګيرني، او د ځمکې لاندې له پټنځايونو څخه بوږنوړې او سونځ خيالونه او وهمونه، د پرګنو په منځ کې سر راوباسي، بريد، يرغل او داړل کوي. او که په دې آية شريف کې يې د شر نسبت له شپې سره کړی دی له دې لامله دی چې شپه له خپلې تيارې سره، د شر په رسولو کې له شرير سره، مرسته کوي، او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې جهته وينو چې کوم شرونه چې په شپې کې پېښيږي لـه هـاغو شرونـو څخه ډېر زيات او ډېر خطرناک دي، چې په ورځ کې واقع کېږي. سربېره پر دې، کوم انسان چې د شرونو تر يرغل لاندې راځي، په شپې کـې لـه ورځـې څه ډېر زيات ناتوانه او بې وسې دی. او يا په بل عبارت ويلـی شـو چـې د شر په مقابل کې د انسان بشپړه ناتواني له «غاسق» څخه يـو تمثيـل دی، چـې پـه دې حالت کې شرّ پر انسان بشپړ واکمن کېږي.

لکه څنګه چـې مـو ورتـه اشاره کـړې: د کفر، جهـل، هـوا، خشم او شـهوت نغاړونکي تيارې د «غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» نور مثالونه دي چې د هغوی شر د انسان له نفس او د هغه له دننه دی، او لـه هـر بـل شره خطرنـاک دی. چـې پـه دې توسه د انسان د وجود چاپيريال د هغه له خپل دننني شره ډکېږي.

تاسو کولی شئ " غاسق" يو استبدادي او ديکتاتوري سياسي نظام وګڼئ چې د برچې په زور يـې واک ترلاسـه کـړی، او پـه ټولنـه کـې يـې د وګـړو د ساه اخيستلو لپاره هيڅ ځای نه دی پرېښی، او له خلکو څخـه يـې ټولـه آزادي او امنيت اخيستی دی. يا تاسو کولی شئ د " غاسق " اصطلاح د هاغـه قلـدر او ځورونکي په معنا واخلئ چې پر يـو شـمېر کسـانو برلاسـی لـري او پـر هغـوی واکمني کوي. هر هغه څيز چې په هره دوره يا هر وخت کې پر تاسو واکمـن شوي وي او ټولې لارې يـې تړلـې وي، کـه هغـه پـه کورنيـو چـارو کـې وي، سياست کې وي، ټولنه کې وي يا مالي چـارو کـې وي، پـه داسـې ډول چـې ځرګنده شي نوره د تېښتې او ژغورنې لار او د نجات دريځه پاتې شوې نـه ده د «غاسق» مصداق ګڼل کېږي. «غاسق إذا وقب».

د بعثت په پيل کې، چـې د بـت نمـانځنې نظام واکمـن دی او مسـلمانانو تـه شکنجه او ځور ورکوي او هغـوی وژني، پـر مسـلمانانو يـې هـر ډول بنديزونـه لګولي دي. ځينې له هغوی حبشې ته مهاجرت کوي. وروسته هم، په ديارلسم کال، پيغمبر د شپې په تياره کې له هاغه ښاره هجرت کوي چـې خپـل ځـان وژغوري. نو، يوه نغاړونکې او خپره تياره شپه ده. «غاسق إذا وقب».

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چې؛ ظلم [ستم] او ظلمت [تیاره] له یوې ریښې دي؛ د استعارې په مقام کې هم، دا د شپې اصطلاح د استبدادي نظامونو د ظلم او ستم د بیان لپاره، چرته چې ناشوني وي د هغه په اړه په صراحت خبره وشي، په سیاسي ادبیاتو کې ډېره زیاته کارول کېږي:

په دې ځمکه هره شپه له دې آسمانه، یو یو ستورى وژل کېږي.

او د ستورو دا باران له دې آسمانه، له ځنډ پرته را اورېږي.

کوم شعرونه چې د انقلابونو په بهیر کې ویل کېږي، وینو چې شاعر کله چې نشي کولی خپله خبره ښکاره وکړي، د استعارې او رمز په قالب کې یې شعرونه ویلي دي. د «شپې» کلیمه، په فرهنګونو کې، پر یو ډول فشار، تنګۍ او خپګان دلالت کوي. چون ظلمت او ظلم له یوې ریښې دي؛ ظلمت یعنې تیاره او ظلم هم یعنې ستم او څور چې انساني جهان تیاره کوي. پر دې بنا، خدای تعالی ته پناه وړل د هر ډول ستمګرۍ له شره، یا له هر هغه څیزه چې د انسان پر مخ تورې لارې وتړي. خدای تعالی ته پناه وړو، له تورو موهومو عقیدو، فضاګانو او فکرونو او تورو هاغو څیزونو چې له وهم او خیالونو پرته نور څه نه دي او له حقیقته هیڅ اثر نه لري. خدای تعالی ته پناه وړو له هر حسادته او له هر بل شره چې په جهان کې دي.

دریم شرّ کوم دی؟ له بل څه څخه باید خدای تعالی ته پناه یوړل شي؟

وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ. او د هاغو کسانو له شره چې په غوټو کې پوکې کوي [او په خپل مکر، چم، ټګۍ او حیله ګرۍ ـ ارادې، ایمانونه، عقیدې، محبتونه، پیوندونه او تړاوونه سستوي او فساد او تباهي رامنځته کوي].

«النَّفَّاثَاتِ»: د نَفَّاثَه جمع، پُوکوونکې. «نَفَّاثات» د «نَفْث» له مادې [د حبس پر وزن] په اصل کې، د خولې د یو لږ مقدار لاړو اچولو په معنا دی، او له کومې چې دا کار له پُو کولو سره سر ته رسېږي، «نفث» د «نفخ» [پُو کولو] په معنا هم راغلی دی. چې مقصد ترې فسادپیشه چغلګر او سخن چینان دي. د مبالغې صیغه ده او د نرینه او ښځینه دواړو لپاره کارول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له غوټو [عُقَد] څخه مطلب ظاهراً هماغه د ستونزو، مشکلاتو او اختلافونو غوټه ده چې د ښځې او مېړه یا خلکو تر منځ له یو بل سره مخې ته راځي او ځنې کسان د هغوی د پرانېستلو او په ټولنه کې د سولې او پخلاینې د رامنځته کولو پر ځای د هغوی اور ته په پُوکي ورکولو د هغوی په تازه کولو هغه «شعله ور» کوي او د غوټو د ړندولو په توسه دښمنۍ لا ژوروي. نو «الْعُقَدِ»: چې مقصد يې د انسانانو پيوندونه او تړاوونه دي؛ لکه د ښځې او نر د ګډ ژوند تړاو، د دوستۍ او خپلوۍ رابطه، مکتبي او عقيدتي اړيکه.

په غوټو کې پُوکول، له سحر او جادو څخه کنايه ده؛ ساحرانو به تارونو ته غوټې اچولې او د خپلې خولې يو مقدار لاړې به يې په غوټو پورې مښلې او پر هغوی به يې پُوکي کول، او بيا به يې ګنډې پرانېستلې، چې عامو خلکو ته ښکاره کړي چې د پلانکي نارينه او پلانکۍ ښځې د ګډ ژوند د تړاو غوټه يې بېرته کړې او هغوی دواړه يې يو له بله بېل کړي دي. چغلګران او نمّامان هم خپل ځانونه د زړه سواندو او مينه والو په لباس کې دلته او هلته ښکاره کوي او په دې وسيله تړاوونه خام او سستوي، او د خلکو تر منځ واټنونه رامنځته کوي. نو پر دې بنا د ساحرانو او چغلګرانو کار يو بل ته ورته دی.

نو د جادوګرو ساحرانو له شره، له الله پناه غوښتل دي چې په عقدو او غوټو کې پُوکی کوي. ددې آيت دا تعبير - النَّفَّاثَاتِ - فِي الْعُقَدِ او د «اعوذ» فعل چې «عوذ» او «تعويذ» د هغه له مشتقاتو څخه دي، ذهنونه د ښځو جادوګرانه کارونو ته متوجه کوي، په ځانګړي توګه په هاغه زمانه کې او د جاهليت د خلکو په منځ کې چې جادوګري او کهانت او په مَرَيُّو، ډبرو او لرګو او تعويذونو به يې ځينې عملونه د جادو د باطلولو لپاره کول، او ډېر رواج يې درلود. او دلته سره ددې چې په مؤنث بڼه راغلی او ورسره مو دا هم وويل چې په تېرو وختونو کې په دې مسير کې ښځې ډېرې مصروفې وې چې په مؤنث بڼه د راتلو يو لامل يې دا هم کېدی شي، خو له دې څخه په ټوله کې د ښځينه مراد نېول اړين نه دي. د عربيّت د قاعدې له مخې تاسو ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبیثه ارواح او خبیثه نفسونه مراد نېولی شئ؛ په عامه توګه که هغه ښځینه وي یا نرینه، او له دې هم صرفنظر چې اشاره یې د یهودیانو او مجوسیانو لور ته وي یا د عربو ساحرانو او کاهنانو لور ته؛ هغوی چې په غوټو، ګنډو او عُقدو کې د پُو کولو دا طریقه او د تونو او تونټکو عمل کول اختیاروي، او هغوی چې پر تارونو عمل کوي او له خپل خیال سره سم څه لولي او پرې پُو کوي او ګنډې ورته اچوي او د هغوی له انګېرنې سره سم په دې ډول لومړی یو څوک د هغوی په لومه کې نښلي او بیا هغه ته کوم اذیت او ځور چې رسول غواړي د رسولو کوښښ کوي. له دې صفت څخه د هغوی د ذکرولو څخه مقصد د هغوی د مکر او فریب د انځور ایستل دي. دا هاغسې یو تصویر دی په کوم ډول چې د شعراء په سورة کې د کاهنانو د مراقبې انځور کښل شوی دی: «يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ» [شعراء۲۲۳(۲۶:۲۲۳)]. «او هغوی غوږ نیولي ناست دي او په هغوی کې ډېری یې دروغجن دي.» او زموږ له لیده له دې څخه مطلب د هاغه څیز د لغوه کولو او ردولو لور ته اشاره کول دي.

دا چې دا ټیټ او سِفلیه کړنې او عملونه تر کومه بریده اغېزناک دي یا نه دي د بقره سورة په ۱۰۲ آیت کې د هاروت او ماروت له کیسې سره مل څرګند شوی دی. او زموږ له نظره ډېره برخه یې لکه څنګه چې پورته د شعراء سورة پورې اړوند آیت څخه معلومیږي تش دوکه او فریب دی خو که په هغه کې که لږ کوم حقیت هم شته نو قرآن تصریح کړی چې په مستقله توګه بالذّات اغېزمن نه دي، که له هغه د کوم ضرر د رسولو اټکل هم کېږي نو د الله په اذن یې رسولی شي لکه څنګه چې د سِحر او سِفلیه عملونو په اړه یې فرمایلي: «...وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...» [بقره۱۰۲(۲:۱۰۲)]. «...او هغه ددې په توسه هیچا ته ضرر رسوونکی نشی کېدی مګر د الله په اذن...» نو چون له هغوی څخه کوم ضرر د الله له اذن پرته، د ضرر رسولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

امکان يې نشته ، نو له دې خرګندېږي چې د هغوی له شره د بچ کېدو لپاره هم له الله پرته بل چا ته د پناه اخېستلو اړتيا نه پاتې کېږي.

ويل کيږي چې د نفاسات مؤنث ذکريدل د کوډګرو ښځو د حضور او د هاغې واقعيت له لامله دی چې د جاهليت وګړو د ښځې مېره په اختلاف يا بد خوندو پېښو کې د هغوی تونکو، طاس، طلسم او روحي تلقيناتو ته پناه وړله، په دې بنه کې د «عُقَد» معنا د روزګار غوټې او بنديزونه ګڼل کېږي؛ خو اوس هم زموږ په روزګار کې ساده لوحي خلک د خپل ژوند د ناسميو د غوټو خلاصولو لپاره، د کار او زحمت او هڅو او پر«ربّ الفلق»خدای د توکل پر ځای، د جمکران په څاه کې په عريضو اچولو، د «اعتصام بحبل الله» پر ځای، پر ضريح او قبر د قفلونو تړلو، د خدای تعالی د اولياء د الګو نيولو او د هغوی له توحيد څخه د پليونی پر ځای، له طلا او نقرې او هندارو او مرمرو له ډبرو سره د هغوی د قبرونو په سينګارولو او له خپله ځانه بڼلو موهوماتو ته ترغيب کوي؟ او د پير او مير په لمنو پورې ځانونه نښلوي او دم او تعويذ او تونکې ترې اخلي. همدوی زموږ په روزګار کې «نَفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ» دي.

خو که عُقَد، ايماني او عقيدتي غوټي وګڼو، د ځينو ښځو نقش ته يا د هغوی د جاذبې لېوالتيا ته، د جدي هوډ او تصميمونو او ارادو په سستېدو کې، يوه لطيفه استعاره ای تشبيه ده. په قرآن کې يې هم د ابی لهب د مېرمنې له اور راوړنې څخه په هاغه فتنه کې چې رامنځته کړې يې وه، يادونه کړې ده [د تبّت سورة]. په هر حال کې دا مشابه تعبير هر ډول شبهه انګيز تبليغ او تلقين نغاړي. عزم او اراده او قصد او همتونه د داسې لاملونو په توسه سستېږي چې د ورځې د تصميمونو په هېرولو کې د شپې له نقش سره د تشبيه وړ وي.

«دا پخه خبره د خبرو د استاد، حضرت علي(ع) ده: «عزيمه او وليمه [جدّی کار او د تورې ليکي والا آس خرونه] له يو بل سره نه يو ځای کيږي او ډېر داسې چې نُوم [خوب] د يُوم عزم له زړه وباسي او تياره چې د همّت وېښتيا محو کوي» [۲۴۱ خطبه]»

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د الله تعالی سنت دي خلک چې خپل ذهن ځنګه جوړوي له هغه سره هماغسې معامله کېږي. يو سړی که خپله اړيکه له خپله رب سره ټينګوي؛ له پوچو وهمونو ځخه خپل ځان بچ کوي، د خدای تعالی له ياد سره خپل زړه ودان ساتي، که کومه لوړه ژوره يې هم مخې ته راځي نو په هغه کې د لارښوونې او مرستې لپاره د خپل رب لور ته متوجه کېږي نو الله تعالی پر داسې شخص شيطان نه برلاسی کوي – او که تصادفاً له کومې ناپاکۍ له اغېز سره مخامخ کېږي نو د الله پر لور پاملرنه يې د هغه له شره بچ کوي.

ددې پر عکس که کوم شخص بالکل منفعل مزاجه او وهمي وي، له عقل او بصيرت ځخه د کار اخېستلو پر ځای په وسوسو کې اخته وي، پر الله د کلک باور ساتلو پر ځای د خپل زړه دړه شکونو او شبهاتو ته پرانيزي نو دا ډول انسان په عمومي توګه د جني او انسي، شيطانانو په لاسونو کې پريوځي او شيطان پرې برلاسی کېږي او هغه هرې لور ته چې غواړي، کشوي او ځغلوي. له دې سرګردانۍ ځخه د خلاصون يوازينۍ طريقه په دې سورة کې ويل شوې چې سړی دې تل خپل ځان د خپل رب په پناه کې وساتي، که کله په زړه کې کومه دغدغه، ويره او ډار محسوس کړي سمدلاسه دې د هغه امان طلب کړي چې بهترينه ذريعه يې د معوذتين دواړه سورتونه دي.

چون د «قُل» له امر سره پخپله حضرت رسول اکرم(ص) مأمور وو دا توهم رامنځته شوی وو چې پر حضرت رسول(ص) جادو شوی دی. او ددې توهم د تأييد لپاره ځينې روايتونه هم نقل شوي دي چې پر هغه حضرت يې ځو ورځې د جادوګرانو د کار سحر ځرګند کړی دی. په داسې حال کې چې دا ډول توهمات د نبوت د مقام او عصمت او د حضرت رسول اکرم(ص) د قطعي سيرت منافي دي، ځکه چې: لومړی – که هغه حضرت(ص) د جادوګرانو تر تأثير او د هغوی تر تصرفاتو او روحي تلقينونو لاندې راتله. له جسمي نقص او روحي او خلقي انحراف سره به دوچار کېده چې له دې سره د وحی او رسالت بنسټ او تکيه ځای بې پايه او سستېده. د پيغمبر اکرم(ص) روښانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريخ څرګندوي چې د وړوکتوب له پيله د ژوند تر پايه، اندونه او يادونه او عملونه يې تر مراقبت او څارنې لاندې د عصمت په قلعه کې دننه دي. او د سِحر او جادو اروايي اغېز، نبايد د بدني اغېز په څېر وګڼل شي. او که سِحر او کهانت د هاغه حضرت پر روح آغېز کاوه، هاغه ټول کاهنان او ساحران چې په عربستان او شاوخوا کې ول او له هاغو ټولو دښمنيو او مقاومتونو سره به يې، د هاغه حضرت په روح کې تصرف کاوه چې د هغه د نبوت او رسالت له ابلاغ او اعلامه مخنيوى وکړي. دويم دا چې؛ په «..فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ..» [مائده٦٧(٦٧:٥)] آيت کې هغه حضرت ته وعده وکړل شوې ده چې له هر مصيبت، درد او رنځه به يې ساتي. او په لاندينيو آيتونو کې: «... إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا» [اسراء ۴۷(۱۷:۴۷)]. «انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا» [فرقان۹(۲۵:۹)]، ددې وينا نسبت يې ظالمينو ته ورکړى دى، چې ګواکې پيغمبر مسحور شوى دى او هغه يې د نبوت په اړه د لار ورکى او هېښتيا لامل ګڼلى دى. او په «...وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى» [طه٦٩ (٢٠:٦٩)] او همدا راز په «...وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ..» [بقره١٠٢(٢:١٠٢)] آيتونو کې د ساحر برياليتوب له هر لورې يې چې مخه کړې... او د ساحرانو زيان رسَول يې، د ا لله له اذن پرته نفي کړي دى. دريم داچې: کوم داستان چې په دې اړه په روايتونو کې ذکر شوى دى پخپله د ډېرو نورو روايتونو له مخې رد شوى دى او سندونه يې د اعتبار وړ نه دي ګڼل شوي او ښايي د همدغه داستان له وړاندې کولو وروسته دا سورة مدني ګڼل شوى وي په داسې حال کې چې ددې سورة له متن او د آيتونو له طرز او طريقې څخه څرګنديږي چې دا سورة مکي دى.

سربېره پر دې ښايي پاملرنه ولرو: ددې آيتونو د شأن نزول څخه په صرفنظر کولو چې ورته يې توږلى دى، په آيت کې هيڅ څرک نه بريښي چې مقصد يې په خاصه توګه د ساحرانو سحر وي، او که فرضاً آيت داسې تفسير هم کړو، د هاغه شأن نزول پر صحت دلالت نه کوي، بلکې يوازې پر دې دلالت کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پیغمبر اکرم(ص) د ساحرانو له شره پالونکي څښتن ته پناه وړي، سمدم ددې په څېر چې روغ او صحتمند وګړي د سرطان له ناروغۍ څخه پالونکي څښتن ته پناه وړي، که څه هم هیڅکله پرې اخته شوي نه وي.
د هغو کسانو له شرّ څخه چې په غوټو کې پُوکي کوي، دا یوه اصطلاح ده. په یاد ولرئ چې هر څه په خپل وخت کې معنا لري. د رسول الله «صلی الله علیه وسلم» په وخت کې او له هغه څخه مخکې، د بشري تاریخ په اوږدو کې، جادو عام وو، او له رمل او اسطرلاب سره وړاندوینه او کهانت او طلسم او جادو او ددې په څېر نورې کړنې دود وې. خلکو د دې لارو چارو له لارې د خپلو ستونزو لپاره حل لارې لټولې. د بېلګې په توګه، که چیرې د میړه او میرمنې ترمنځ اختلاف او شخړه راتله، نو دوی به د شخړې د حل لپاره له کوډو او موهومو عملونو څخه کار اخیسته، هغوی به د جادو، منترونو او طلسم په لیکلو سره غوښتل خپلې ستونزې حل کړي، او هغه به یې په یو ځای پورې تړل، یا یې په څاه کې اچول، او داسې نورو ډېرو شیانو ته یې مخه کوله. په قرآن کې کې ددې موضوع په اړه د فرعون د زماني ساحرانو ته په لاندې ډول اشاره شوې ده او د هغه اغېز یې د الله له اذن پرته رد کړی دی «...فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...» [بقره۱۰۲(۲:۱۰۲)].

یا که دوی غوښتل چې غوټې خلاصې کړي ["عُقد" د "عَقد" جمع دی او عَقد د غوټې معنی لري، لکه د واده عَقد «تړون» یا د قرارداد عقد] او بل هر څیز چې غوټه خوري، په لنډه توګه، د هغوی د خلاصولو او هم د پرانیستلو لپاره به یې، جادو او طلسم ته مخه کوله. په هر حالت کې د ستونزو حل لار یې، په ځانګړې توګه په تیرو وختونو کې، په غوټو کې په پُو کولو او جادو، منترونو او رمل او اسطرلاب لیدلو کې ګڼلې. همدا اوس هم چې همدا اوس دی وینئ چې لړو ډېر په همدې ډول دی. همدا اوس هم په ډېریو په اصطلاح اسلامي ټولنو کې د تعویذونو، کوډو او جادو بازار ښه ګرم دی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره رونق لري. کله چې یو شمېر خلک داسې وانګیري چې د ستونزو چاره یې داده چې فی المثل یوه عریضه ولیکي او سر یې بند کړي او هغه په ځاه کې واچوي، د جمکران په څاه کې یې واچوي، نو دا څرګندوي چې اوس هم النفاسات فی العقد شتون لري. تاسو به لیدلي وي چې د پیرانو او مرشدانو پر قبرونو دخلکو ستر جمعیتونه راټول وي او د درشل خاورې یې په سترګو پورې مږي او په دې توګه د خپلو ستونزو چاره ترې غواړي. دا خو لا څه چې ډېرى د سپوږمۍ د کړې تور داغونه داسې انګیري چې دا یې د کوم امام انځور دی او د سپوږمۍ پر لور د التجاء لاسونه اوچتوي. دا خو لا څه چې په ټولنیزو رسنیو کې به مو لیدلي وي، د کوم چا د کور په دیوال د ناوې لاندې نم چې د انسان سر ته ورته کوم انځور یې جوړ کړی وو کوم لاروي وویل دا خو د حضرت عباس انځور ته ورته دی، ستر جمعیت دیوال ته مخامخ راټول شوی او هر یو خپل ځان او جامې دیوال پورې مږلې او له حضرت عباسه یې د خپلو ستونزو حل غوښته، ځینو خپل مریض بچیان راوړي وو چې له حضرت عباسه د هغوی د بیمارۍ شفا وغواړي او د بچیو درمل یې وشي، ځینو د یادګار په توګه ورسره عکسونه اخیستلي ول، چې په ټوله دنیا کې دا [په اصطلاح] معجزه!!! نشر کړي. اوس نو فکر وکړئ چې د ښار ډېرى خلک راټول شوي وي او له دیواله درمل، یا کوم بل حاجت وغواړي، یا کله چې په ضریح یا د قبر په پنجرې پورې قفل وتړي یا کومې ونې پورې دستمال یا کومه ټوټه ګنډه کړي، دا توهمات او خرافات په حقیقت کې هماغه «نفاثات فِي العُقَد» او په ګنډو او غوټو کې پُو کول دي.

ددې پر ځای چې خدای تعالی، پالونکي ښتن «ربّ الْفَلَق» ته پناه یوسي؛ سپوږمۍ، دیوال او قفل، قبر او پنجرې او ډبرو او زرګونو داسې څیزونو ته پناه وړي. دا یوازې په افغانستان او ایران او پاکستان او شا او خوا سیمو کې نه دي، د دنیا په ټولو ځایونو کې په مختلفو ډولونو، تاسو کولی شئ دا ووینئ. د معضلو د حل او پرابستلو او د مشکلاتو د رفع کولو، د فلق او بېرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدو لپاره، يو خدای [پالونکي ښتن] ته مخه نه کوي او واهي او چتې خيزونو ته مخ کوي او پر هغوی زړه تړي؛ ربّ الفلق خدای يې هېرېږي او د هاغو کسانو قبرونو ته چې له دنيا تللي دي، مخ کوي. په واقعيت کې دا هم يو شرّ دی چې بايد انسان له هغه څخه خدای تعالی ته پناه يوسي. له دې شرک ککړې فضا او شرکي فرهنګه چې په هغې کې غير له خدايه نور عوامل او لاملونه اغېزمن پېژندل کېږي، بايد واحد لاشريک ذات پالونکي ښتن ته پناه يوسي. نو نفاسات په عقد کې چې په کلکو او محکمو غوټو کې د هغوی د سستولو او پرانېستلو لپاره له جادوګرانه پُو کولو څخه يو تمثيل دی، په هاغه مهال کې مطرح کېږي چې د ستونزو او مشکلاتو په غوټه کېدو کې او د مسئلو او چارو د بندېدو پر مهال د خلکو جهل او ناپوهي، د هغوی سحر، جادو، کهانت او کوډو ته ګومارل شوی وي.

دا نازکه او لطيفه تشبيه چې د استعارې په قالب کې بيان شوې ده، د حضرت رسول اکرم^(ص) او مسلمينو پر خلاف يو ډول ماهرانه او ظريف تبليغات څرګندوي چې د اسلام دښمنانو لکه ابولهبانو د خپلو پتنه پارو او پتنه زېږو ښځو په مرسته او همکارۍ چې د فتنې د اور لپاره د خس او خاشاک راوړونکې ولې [او تل دي او وي به]، او ددې تبليغاتو په توسه يې د عقيدې او د هاغه ايمان د غوټو په پرانستلو کې کوښښ کاوه چې د اسلام له پراختيا سره محکمې، ټيکاو او بوټل کېدلې [نفاثات فی العقد]. دا راز هڅې، ټګي او مارغيت وسمهال هم په ډېره پېچلې او هنري بڼه د زر او زور او تزوير [استثمار، استعمار او استحمار] د اربابانو په توسه چې د خپلو دنيايي ګټو د لاسته راوړلو لپاره د شرکي نظام پاسوالان دي، د هر ډول توحيدي حرکت په مقابل کې کارول کېږي. قرآنکريم پيمانونه او تړونونه عقود [غوټې] معرفي کوي: [اوفوا بالعقود]، واده هم عقد او د نکاح غوټه ګڼي: [عقدةالنکاح] او جدّي سوګند خوړل د عقد له کليمې سره ستايي: [...وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ...] ـ [مائده۸۹(۵:۸۹)].

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دې ترتيب ښايي وويلی شي دا شرّ چې په فلق سورة کې ترې يادونه شوې، هاغو تبليغاتو، توطئو، پارونو، لمسوونو، تحريکاتو، تجاوزنو او تېريو ته اشاره ولري چې د اهل کتاب [يهود او نصارا، يا په اوسني تعبير صهيونيزم او امپرياليزم] له اړخه ايماني ټولنې ته څير او متوجه کېږي او مسلمانان بايد د داسې شر پر وړاندې د ربوبي مقام پناهځای ته، «رب الفلق» ته، چې د ودې او رشد او ژغورنې د ټولو خنډونو او پردو لېرې کوونکی دی، پناه وړونکی شي چې له تيارو څخه رڼا او نور ته ورسېږي.

او په پای کې څلورم او وروستنی شرّ چې پيغمبر^(ص) او مسلمانان بايد له هغه څخه د «رب الفلق» لمن ته پناه يوسي، د حسود شرّ دی، چې کله يې حسادت وپارېږي، فتنې ولاړوي. [وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ.] او د حاسدانو له شره هغه مهال چې حسد کوي. «حَاسِدٍ»: حسود. بدورد. بدپالی. «حسد» ډېر بد او زشت شيطاني خوی دی چې د مختلفو لاملونو، لکه د ايمان له ضُعف، تنگ نظرۍ او بخل له اغېزه د انسان په وجود کې پيدا کېږي. او حسود هغه څوک دی چې د نورو د نعمت زوال غواړي، حسد د ډېرو کبيره گناه گانو سرچينه ده. او د دا ډول حسودانو بېلگه ابولهب دی، چې له پيغمبر^(ص) سره د وينې له شريکوالي او خپلوۍ سره سره، د خپل وراره پر خلاف چې د زامنو خُسر يې هم گڼل کېده دسيسې، لمسونې او پارونې کولې. د ابوجهلانو او ابوسفيانانو انگېزه قومي رقابت او دښمني وه، خو ابی لهب چې له بنی هاشم څخه گڼل کېده، د حسادت په اور کې سوزېده، چې ولې يې د څوان وراره پوړ او مقام پر هغه زياتوالی موندلی دی. حسادت لکه د سوړ، يخ وهلي او ويده مار په څېر چې حس او حرکت يې د دښمنۍ د اور له تودوخې سره پيل کېږي او له همدې لامله د حسود له شره پناه وړل هم د «اذا حسد» له قيد سره مقيد شوی دی.

قرآنکريم د هاغو خلکو په نسبت چې پيغمبر پکې استول شوی وو د بنی اسرائيلو له حسادته شاهد راوړي: «أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَضْلِهِ...» [نساء۵۴(۴:۵۴)] «آيا پر خلکو [= پيغمبر او مسلمانانو]، د هاغه څه له لامله چې الله تعالی هغوی ته له خپل فضله [نبوّت او کتاب] وربښلي دي، حسادت کوي!؟...». او له ايمانه کفر ته د مسلمانانو په بېرته گرځولو کې د هغوی سخته ليوالتيا، چې د هغوی له دروني حسادته يې ريښه نيوله [او نيسي] په گوته کوي: «وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ...» [بقره۱۰۹(۲:۱۰۹)]. «ډېری له اهل کتاب د هاغه حسادت له لامله چې د زړه له تله [= په ذات او ضمير کې ؛ ستاسو په نسبت] يې لري، هيله [او ارزو] کوي، چې کاشکې تاسو له ايمان راوړو وروسته، بېرته د کفر حال ته وگرځوي!.....».

نو ځکه ددې سورة په پای کې وايي: «وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ.» پناه وړم د حاسد له شره، هغه مهال چې حسادت کوي. ځکه تر هاغه مهاله چې موږ له حسود وگړي سره د گټو ټکر نه وي پيدا کړی د هغه حسادت کوم ضرر نلري. په عالم کې ډېر موجودات شته چې انسان کولی شي د هغوی تر څنگه سوکاله ژوند وکړي، خو که خاص شرايط رادمخه شي همغوی کېدی شي د سړي لپاره شرّ اوسي. مثلاً ډېر حيوانات دي چې خپل ژوند لري، خو شوني ده چې په ځېنو شرايطو کې شرّ رامنځته کړي. د بېلگې په توگه که سپی هار [لېونی] شي، د هغه دا لېونتوب د نورو ژوو لپاره حتا د خپل ځان لپاره به يې شرّ شي. په هر حال حسود وگړي شتون لري. داسې څوک به نه وي چې حسادت ونلري؟ لږوډېر د ټولو انسانانو په وجود کې حسادت شته. خو کله چې دا حسادت تحريک شي، وپارېږي، هغه مهال وای د هاغو کسانو پر روزگار چې په مسير او لارليک کې يې واقع شي.

ظاهراً داسې برېښي چې حسادت يو ساده څيز دی، خو تاسو د تاريخ په اوږدو کې وويني چې همدا ساده څيز يو له تخريبي موتورونو او لاملونو څخه دی چې ډېر زيات منفي تحرک او ځواک رامنځته کوي. لومړنی جنايت چې د بشر په تاريخ کې پېښ شوی دی او د آدم يو زوی د هغه د بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوی پر لاس ووژل شو، د حسادت له مخې وو. قابيل له خپل ورور، هابيل، سره حسد وکړ او و يې ويل ولې ستا قرباني ومنل شوه او زما، نه شوه. لومړی قتل چې پېښېږي، لومړنۍ ورور وژنه چې واقع کيږي، لامل او سبب يې حسادت دی. دا د انسان قويترينه او تر ټولو ځواکمنه منفي انګېزه ده. د يوسف ورونو هغه ولې په څاه کې واچوه؟ فقط د حسادت لپاره. ويل يې؛ ولې زموږ پلار هغه تر موږ زيات خوښوي او ولې تر دې کچې هغه ته پاملرنه لري؟ موږ خو تر هغه ځواکمنتر يو؛ موږ خو په کارونو کې له خپل پلار سره ډېره زياته مرسته کوو. نو حسادت يو ډېر خطرناک عامل دی، که وپارېږي او ځواک واخلي، کوم کارونه دي چې ترې سر نه وهي او کومې پېښې نه دي چې د هغه له آغېزې به واقع نه شي.

داسې ډېرې کيسې به مو اورېدلي وي کله چې يو ځوان پر يوې نجلۍ عاشق شي او نجلۍ د هغه وړانديز رد کړي هلک له حسادته د هغه پر مخ تيزاب پاشلي له دې حسادته چې که زما نشوي د بل چا هم نشي، د هلک له حسادته د نجلۍ ژوند تباه شي [که ژوندۍ پاتې هم شي]. حسادت ډېر يو ځواکمن عامل دی. ومو ويل چې په قرآنکريم کې، په ځلونو د مسلمانانو او پيغمبر په نسبت د اهل کتاب له حسادته خبره شوې ده: «...حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم...» [بقره۱۰۹(۲:۱۰۹)] د هاغه حسد له مخې چې په زړونو کې يې دی. هاغه حسادت چې نه يې غوښتل دا ومني چې خدای تعالی چې تل پيغمبران له بنی اسرائيلو غوره کول، اوس يې دا پيغمبر د عربو له قومه غوره کړی وي او ددوی له منځه يې څوک پيغمبرۍ ته مبعوث کړی وي ـ هغه هم آخرالزمان پيغمبر. «أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ...» [نساء۵۴(۴:۵۴)] آيا ددې لپاره چې الله له خپله فضله دې قوم ته دا انعام بښلی، حسد کوي. وينو چې پيغمبر او مسلمانان هم د حسادت له خطر سره مخامخ ول – لکه د ابوسفيانانو او ابو جهلانو خطر، د هغه د خپل سکه تره ابی لهب او د هغې زمانې د برلاسو مشرکينو حسد....

(c) ketabton.com: The Digital Library

«حسودان» تل د انبیا او اولیـا د لارې خنډ ول، نـو ځکـه قرآنکـریم حضـرت رسـول (ص) تـه فرمـان ورکـوي: د حاسـدانو لـه شرّ څخـه خـدای تعـالی(ج) پالونکي څښتن [«رب الفلق»] ته پناه یوسې. سره له دې چې په دې سـورة او وروسته سورة کې مخاطب پخپله پیغمبر(ص) دی، خو دا جوته ده چې موخه یې مثال او نمونه ده او ټول باید د حاسدانو له شره خدای ته پناه یوسي.

لویه خدایه! موږ هم د حاسدانو له شره ستا مقدس ذات ته پناه وړو!

الهي! له تا غواړو موږ پخپله هم د نورو په نسبت له حسداو کینې وساته!

پاکه ربه، پالونکی څښتنه ! موږ د نفاثات فی العقد له شره او هم مو د حـق پـه لار کې له وسوسه ګرو وژغوره! آمین یا رَبَّ الْعالَمِیْنَ

په هر حال، د فلق په سورة کې، خبره پالونکي څښتن ته له پناه وړلـو څخـه ده چې د انسان او په ټـولیزه توګـه د ټولـو اسـتعدادونو او د موجـودو خزانـو پنځوونکی دی چې څېنې یې پـه اصطلاح لـه دې دانـې بایـد سر راوبـاسي. مولوي یو ډېر په زړه پورې تعبیر لري چې دا معنا ښه روښانه کوي. پـه ربښـتیا چې زموږ عارفان پر مسئلو خومره ښه پوه شوي او بیان کړې یې دي:

شاخ و برگ از حبس خاک آزاد شد   سر برآوردو حریفِ باد شد

وایي دانه چې په ځمکه کـې حـبس وه، آزاده شـوه او ښـاخونه او پـاڼې یـې وایستې او اوس د بـاد پر وړانـدې ولاړه ده. اوس بـاد او تـوپان هـم نشـي کـولی هغه وپرځوي. دا دانه تر کومه بریده ځواکمنه شوې ده چې اوس پـر یوې سترې ونې تبدیله شوې ده.

برگ‌ها چون شاخ را بشکافتند   تا به بالای درخت اشتافتند

پاڼې یـوه د ښـاخونو لـه منځـه راوخـې او ښـاخونه او پـاڼې همداسـې سر وهي، ټوکېږي او سر آسمان ته وباسي:

با زبـان شَـطْأَهُ شکـر خـدا   مي‌سراید هر بر و برگـي جـدا

کـه بپرورد اصل ما را ذو العطا   تا درخت اِستَغلَظ آمد و اسْتَوَی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن پر آيتونو يې استناد کړی؛ «...شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ...» [فتح ۲۹(۴۸:۲۹)] وايي ونه لګيا ده شکر کوي چې موږ لومړی د دانې په بڼه په خاورو کې مېشت ولو او ذوالعطا، د بښنې خاوند پالونکي ښتن موږ ځواکمن، لواړ او ستر کړي يو چې دا ډول يوه پېژند پاڼه مو موندلې ده. ورپسې نتيجه اخلي چې هاغه انسانان چې په دنيا پورې تړل شوي دي او د خاورې اسيران دي، کله چې ځان يې له اسارته آزاد شي، خوښېږي.

جان‌های بسته اندر آب و گِل چون رهند از آب و گل‌ها شاد دل
در هوای عشق حق رقصان شوند همچو قرص بدر بی‌نقصان شوند

هغوی لکه د بدر په څېر، يعنې د څوارلسمې سپوږمۍ غوندې بشپړېږي. وايي موږ هم لکه د هماغې دانې په څېر د خاورې په زړه کې د اوبو او خټو اسيران يو؛ خو که وکولی شو خپل ځان له دې اسارته آزاد کړو، رشد او وده مومو او غوړېدا ته به ورسېږو. وينئ چې خبره له همدغه «فلق» او «رب الفلق» ده. خبره له هاغه خدايه ده چې دانه پرانيزي او استعدادونو وده کوي، غوړېږي او برکتناک کېږي، که موږ هم وکولی شو، هغه ته په مخ کولو، د مادې او مادياتو له نبتنو او بنديزونو څخه آزاد شو. موږ به هم د حق د عشق په هوا کې نځاګر شو. په همدې ډول دی چې الهي آزاده انسانان لکه د بدر د ټيکلي په څېر بې له عيب او نقصانه دي.

جسمشان رقصان و جان‌ها خود مپرس وانک گرد جان از آنها خود مپرس

دا نڅا او سماع چې عارفان يې کوي، چې سره ددې چې يو شمېر کسانو همدې جسمي نڅا ته مخه کړې ده – مثلاً په قونيه او نورو ځايونو کې – سره له دې چې په هر حال کې د مولانا د مريدانو په حلقه کې وارد شوي دي، خو دا نڅا او سماع د يو بل څيز نښانه ده چې که خلک هغه له ياده وباسي يوازې په همدغه جسماني نڅا کې پاتې کېږي.

گندم از بالا به زير خاک شد بعد از آن او خوشه و چالاک شد

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی په خاورو کې ننوت چې وروسته وکولی شي وړی راوباسي.

دانه‌ی هر میوه آمد در زمین   بعد از آن سرها برآورد از دفین

«دفین» یعنی دفن شوی، ښخ او پټ شوی. وايي دا استعدادونه په خاورو کې له ښخیدو وروسته غوړیږي.

اصل نعمت‌ها ز گردون تا به خاک   آمد و شد غذای جان پاک

د جهان وګړي چې که فروتن او خاکساري شي او خپل ځان راټیټ کړي، د هاغې دانې په څېر چې په خاورې کې دننه شي، هاغه مهال راپورته کېږي او اوچتوالی مومي.

دانه‌ها چون در زمین پنهان شود   سرّ آن سرسبزی بستان شود

در رحم زادن جنین را رفتن است   در جهان او را ز نو بشکفتن است

وايي نطفه د مور په رحم کې هم همدا ډول ده. دلته هم، نطفه، لکه د همدې دانې په څېر په رحم کې پټېږي، خو د تل لپاره هلته نه پاتې کېږي، خو «در جهان او را ز نو بشکفتن است».

دانه‌ی مردن مرا شیرین شده است   بل هُم اَحیاءٌ پی من آمده است

قرآن فرمايي: بَلْ أَحْيَاء عِندَ رَبِّهِمْ. [آل عمران ۱٦۹(۳:۱٦۹)] وايي له کومې چې له دې «دفین» [خښېدو] او خاورو ته له سپارلو وروسته حیات [ژوند] دی، حتا مرګ هم زما لپاره خوږ شوی دی، چون پوهېږم چې مرګ هم په واقعیت کې پالنه او بیاځلي زېږېدنه ده.

دا په لنډه توګه د فلق سورة ته يوه کتنه ده، سره ددې چې په دې سورة کې د بحث لپاره ډېر ځای شته.

صدق الله العليّ العظيم.

يادونه: ددې تشریح د لیکلو پر مهال لاندینیو سرچینو ته هم مراجعه شوې ده:

۱ ـ نظم قرآن ـ د عبدالعلي بازرګان لیکنه

۲ ـ آشنايي با قرآن ـ د مرتضی مطهري لیکنه

۳ ـ في ظلال القرآن ـ د سید قطب لیکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ ـ تفهيم القرآن ـ د مولانا سيد ابوالاعلی مودودي ليکنه

۵ ـ تدبر قرآن ـ د مولانا امين احسن اصلاحي ليکنه

٦ ـ قرآن حکيم [ترجمه و توضيحات فارسي] ـ عبدالعلي بازرگان

۷ ـ الميزان في تفسيرالقرآن ـ د سيد محمدحسين طباطبائي ليکنه

۸ ـ کابلي تفسير [قرآن کريم ترجمه او تفسير ـ مولانا محمود الحسن ديوبندي او علامه شبيراحمد عثماني] پښتو کوونکي : د عالمانو يوه ډله

۹ ـ پرتوی از قرآن ـ د سيد محمود طالقاني ليکنه

۱۰ ـ تفسير نمونه ـ د آيت الله مکارم شيرازي او د ورسره علماو د پلاوي ليکنه

۱۱ ـ تفسير نور ـ د مصطفی خرمدل ليکنه

۱۲ ـ تابشي از قرآن ـ د سيد ابوالفضل ابن الرضا برقعي قمي ليکنه

۱۳ ـ تفسير باران ـ د دوکتور مهدي خُدّاميان آراني ليکنه

۱۴ ـ ترجمه تفسير طبري ـ د حبيب يغمائی په اهتمام او تصحيح

۱۵ ـ تفسير ابن کثير ـ [حافظ عمادالدين ابوالفدا اسمعيل بن عمر ابن کثير الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناګړهي

۱٦ ـ معارف القرآن ـ د مولانا مفتي محمد شفيع ليکنه

۱۷ ـ تفسير مصباحين (اردو) ترجمه و شرح تفسير جلالين ـ ليکونکي : جلال الدين محلي او جلال الدين سيوطي ـ اردو ته ژباړه او شرح: محمد لياقت علي رضوي

۱۸ ـ تفسير کمالين د جلالين تفسير اردو شرح د : مولانا محمد نعيم ديوبندی

۱۹ ـ د قرآن عظيم الشان پښتو ژباړه ـ مولوي قيام الدين کشاف

۲۰ ـ عزيزالتفاسير ـ د قرآن کريم پښتو ترجمه او تفسير ـ مولوي سلطان عزيز (عزيز)

۲۱ ـ صفوةالتفاسير ـ د محمدعلي الصابوني ليکنه ـ ژباړونکی: مولوي شمس الله کمال زاده

۲۲ ـ د قرآن پلوشې ـ د ګلب الدين حکمتيار ليکنه

۲۳ ـ تفسير دېوبندي ـ د مولوي عبدالحنان لیکنه

۲۴ ـ حکمة القرآن ـ د مولوي امين الله پېښاوری لیکنه

۲۵ ـ تفسير ايوبي حنفي ـ د مولانا محمد عبيدالله ايوبي لیکنه

۲٦ ـ تفسير احسن الکلام ـ د مولوي عبدالسلام رستمي ليکنه

۲۷ ـ قرآن کريم په پښتو ـ د اجرالدين اقبال ژباړه

۲۸ـ شرحي بر سوره هاى قرآن ـ عبدالعلي بازرگان ـ د عبدالعلي بازرگان ويب پاڼه [bazargan.com]

۲۹ ـ تفسير روح القرآن ـ مؤلف ډاکتر مولانا محمد اسلم صديقي.

۳۰ ـ د قرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه ـ مولوي جانباز سرفراز.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۱ ـ روح المعاني فی تفسیرالقرآن العظیم والسبع المثانی ـ العلامه ابی الفضل شهاب الدین محمودالالوسی البغدادي.
۳۲ ـ تفسیر جواهرالقرآن ـ مولانا حسین علي.
۳۳ ـ تفسیر روح البیان ـ شیخ اسماعیل حقی البروسوی.
۳۴ ـ «کنزالایمان او تفسیر نورالعرفان» ترجمه احمد رضاخان بریلوي، تفسیر احمد یارخان نعیمي.
۳۵ ـ کشف الاسرار و عُدة الابرار ـ [د قرآنکریم ادبي او عرفاني تفسیر] خواجه عبدالله انصاري.
۳٦ ـ د قرآن رڼا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسیر] مولوی محمد ظاهر اسدالله مکي.
۳۷ ـ تفسیر الفخرالرّازی المشهور بالتفسیرالکبیر و مفاتیح الغیب، امام محمد الرازی فخرالدین.
۳۸ ـ التّفسیرالمبین ـ دوکتور عبد الرحمن بن حسن النّفیسه.
۳۹ ـ تفسیر قرطبی ـ محمد بن احمد بن ابوبکر قرطبي، ترجمه اردو: پیرمحمد کرم شاه.
۴۰ ـ المفصل في تفسیرالقرآن الکریم ـ المشهور بتفسیرالجلالین ـ للامام جلال الدّین المحليّ والامَام جلال الدِّین السّیُوطيّ.
۴۱ ـ «سیر تحوّل قرآن» ـ مهندس مهدي بازرگان.
۴۲ ـ مثنوي معنوي ـ مولانا جلال الدین بلخي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library